

Socioekonomická analýza

území MAS Broumovsko+, z. s.

Datum zpracování: březen 2021



EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program



**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

Obsah

1.	Obyvatelstvo.....	5
1.1	Počet obyvatel	5
1.2	Věková struktura obyvatelstva.....	6
1.3	Vzdělanostní struktura obyvatelstva	8
1.4	Sociální struktura obyvatelstva.....	9
1.5	Nezaměstnanost	10
2.	Technická infrastruktura.....	11
3.	Doprava	14
3.1	Silniční dopravní infrastruktura	14
3.2	Intenzita silniční dopravy	14
3.3	Parkování	15
3.4	Dopravní obslužnost veřejnou dopravou.....	16
3.5	Cyklistická doprava	16
3.6	Pěší doprava	17
3.7	Bezpečnost pěší a cyklistické dopravy.....	17
3.8	Letecká doprava	17
3.9	Mosty.....	18
4.	Bydlení	18
5.	Životní prostředí.....	20
5.1	Geologická situace a geomorfologie	20
5.2	Typ krajiny	21
5.3	Vodní zdroje	22
5.4	Půda.....	23
5.5	Ovzduší.....	23
5.6	CHKO Broumovsko	23
5.7	Odpadové hospodářství.....	24
5.8	Environmentální vzdělávání a osvěta (EVVO).....	25
6.	Občanská vybavenost a život v obcích.....	27
6.1	Volnočasová a spolková činnost.....	27
6.2	Kulturní zařízení.....	27
6.3	Sportovní zařízení.....	28
6.4	Kulturní, společenské a sportovní akce	29
6.5	Zdravotnické služby	29
6.6	Sociální a návazné služby	30
7.	Průmysl a podnikání.....	32
7.1	Skladba ekonomických subjektů	32

7.2 Zemědělství.....	33
7.3 Lesnictví.....	34
7.4 Regionální značení v regionu.....	35
7.5 Sociální podnikání	36
8. Školství.....	36
9. Bezpečnost.....	38
10. Cestovní ruch a kulturní dědictví	40
10.1 Přírodní atraktivity	40
10.2 Kulturní atraktivity	40
10.3 Kulturně společenské a sportovní aktivity.....	41
10.4 Další turistické atraktivity.....	41
10.5 Ubytovací a stravovací kapacity pro cestovní ruch	42
10.6 Management cestovního ruchu	42
10.7 Propojení rozvoje cestovního ruchu a ochrany přírody.....	43
Zdroje.....	44

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet obyvatel v obcích MAS ke 31. 12. 2019	5
Tabulka 2 Vývoj počtu obyvatel v území působnosti MAS.....	5
Tabulka 3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva (údaje v procentech)	8
Tabulka 4 Důvody neobydlenosti domů s byty v roce 2011	18
Tabulka 5 Stáří domovního fondu v MAS ve srovnání s Královéhradeckým krajem v roce 2011	18
Tabulka 6 Přehled kulturních a společenských zařízení v obcích MAS	27
Tabulka 7 Počet podnikatelských subjektů ve vybraných oblastech	32
Tabulka 8 Právní formy ekonomických subjektů	33
Tabulka 9 Struktura pozemků na území MAS.....	34
Tabulka 10 Bezpečnost - porovnání s Královéhradeckým krajem a ČR za rok 2019	38
Tabulka 11 Statistika kriminality v okrese Náchod v letech 2005-2018.....	39

Seznam obrázků

Obrázek 1 Schematická mapa dopravní sítě v regionu.....	14
Obrázek 2 Intenzita dopravy v území MAS.....	15
Obrázek 3 Přibližné rozmístění mateřských, základních a sloučených škol v území.....	37

Seznam grafů

Graf 1 Přírůstek obyvatel v MAS v letech 2001-2018.....	6
Graf 2 Index stáří na území MAS Broumovsko+ v letech 2001-2018	7
Graf 3 Průměrný věk obyvatel - porovnání MAS, KHK, ČR	7
Graf 4 Podíl osob v exekuci 2016-2019 - porovnání MAS s KHK.....	9
Graf 5 Podíl nezaměstnaných osob v letech 2005-2018 - porovnání MAS, KHK a ČR.....	10
Graf 6 Procentuální zastoupení jednotlivých druhů paliv	19
Graf 7 Způsob vytápění	19

1. Obyvatelstvo

1.1 Počet obyvatel

V regionu MAS Broumovsko+ je 14 obcí, Broumov plní funkci přirozeného spádového města. V regionu žilo k 1. 1. 2021 **15 680 obyvatel**, z nichž téměř **polovina žije v Broumově** (7 262 obyv. – 46,3 %). Ve třech městech, která na území MAS jsou (Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují), žije 71,5 % obyvatel. Z 11 obcí mají dvě více než 500 obyvatel.

V následující tabulce je uveden počet obyvatel v jednotlivých obcích MAS Broumovsko+ - údaj k 1. 1. 2021.

Tabulka 1 Počet obyvatel v obcích MAS k 1. 1. 2021

Název obce	Počet obyvatel
Adršpach	490
Božanov	363
Broumov	7 262
Hejtmánkovice	610
Heřmánkovice	490
Hynčice	185
Jetřichov	440
Křinice	433
Martínkovice	507
Meziměstí	2 361
Otovice	337
Šonov	295
Teplice nad Metují	1 589
Vernéřovice	318
CELKEM	15 680

Zdroj: vlastní šetření v obcích, březen 2021

Vývoj počtu obyvatel v území působnosti MAS mezi lety 2001 – 2020 dokládá tabulka níže.

Tabulka 2 Vývoj počtu obyvatel v území působnosti MAS

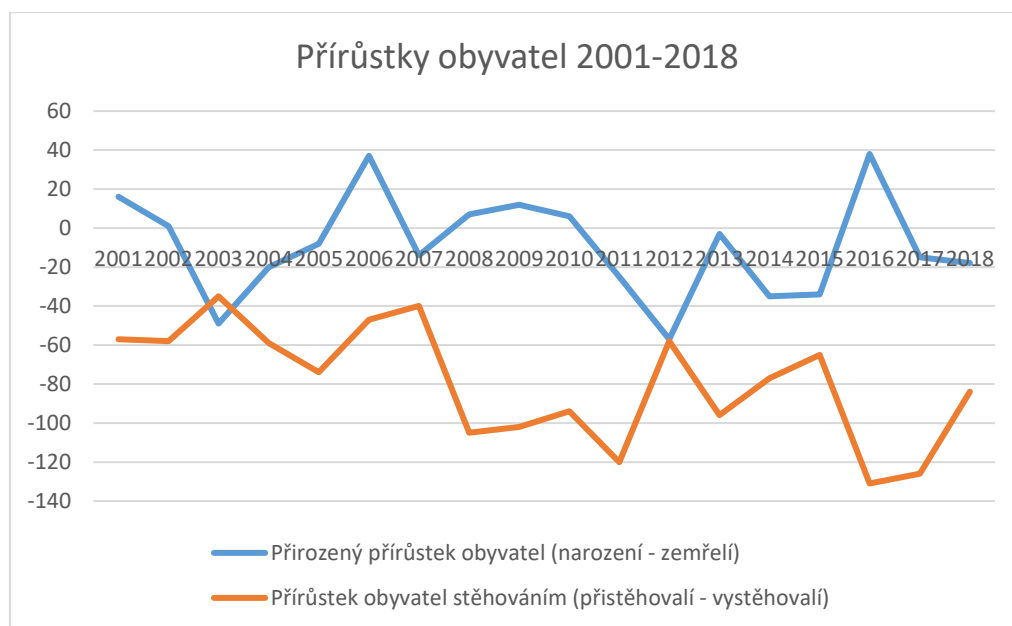
obyvatelstvo	2001	2004	2007	2010	2013	2016	2019	2020
počet obyvatel k 31. 12.	17 630	17 410	17 264	16 988	16 568	16 264	15 876	15 680
celkový přírůstek (úbytek) obyvatel	-	-220	-146	-276	-420	-304	-388	-196

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ a vlastního šetření v obcích, březen 2021

Mezi lety 2001 a 2020 klesl počet obyvatel o 1950, což je 11 % obyvatel. Průměrný úbytek obyvatel tak činí téměř 100 lidí ročně. Z tabulky vyplývá, že úbytek obyvatel představuje dlouhodobou tendenci.

Na následujícím grafu jsou znázorněny přírůstky obyvatel v letech 2001-2018 rozdělené na přirozený přírůstek obyvatel (narození – zemřelí) a přírůstek obyvatel stěhováním. Z grafu je zřejmé, že po většinu sledovaných let dochází k úbytku obyvatel, a to zejména z důvodu stěhování obyvatel z regionu. **Stěhování obyvatel z regionu představuje závažný problém území MAS Broumovsko+.**

Graf 1 Přírůstky obyvatel v MAS v letech 2001-2018



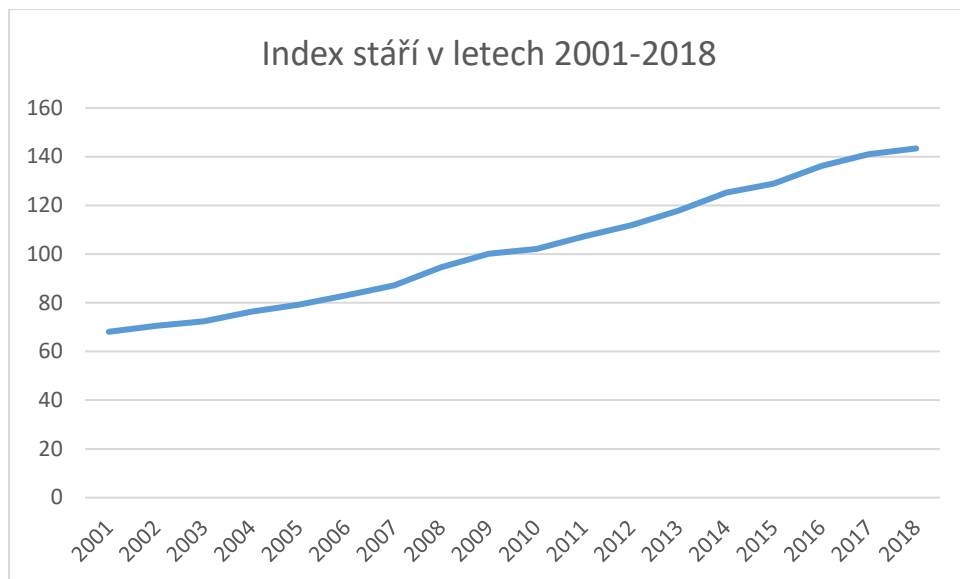
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

1.2 Věková struktura obyvatelstva

Na Broumovsku dochází k výrazným změnám ve věkové struktuře obyvatel, neboť **se zvyšuje zastoupení starších věkových kategorií v populaci.** Na následujícím grafu je znázorněn každým rokem zvyšující se index stárí.

V roce 2001 žilo na 100 dětí v regionu 68 osob starších 65 let, v roce 2018 to bylo více než 143 osob starších 65 let na 100 dětí.

Graf 2 Index stárí na území MAS Broumovsko+ v letech 2001-2018

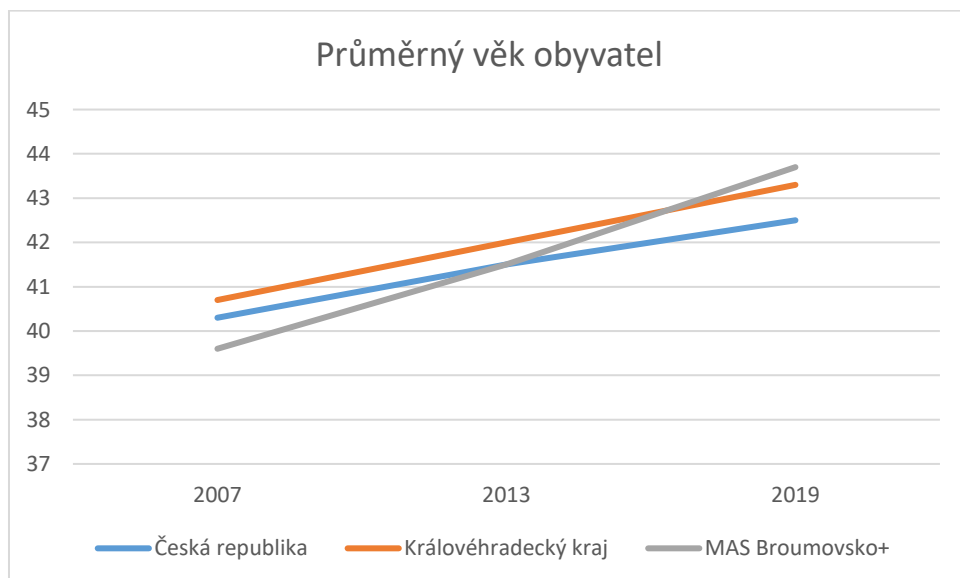


Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Převládající **trend stárnutí obyvatelstva** je jedním z nejvýznamnějších procesů, které mohou do budoucna **negativně ovlivnit celkový vývoj regionu** s významnými dopady na mnoho oblastí kvality života (sociální věci, zdravotnictví, ekonomický vývoj apod.)

Trend rychlého stárnutí obyvatelstva na území MAS se projevilo také ve srovnání s Královéhradeckým krajem (KHK) a Českou republikou (ČR). Z grafu níže je zřejmé, že na území MAS dochází k rychlejšímu stárnutí obyvatel, než je tomu v porovnání s KHK a ČR. V posledních letech je již na území MAS průměrný věk obyvatel vyšší, než je v KHK a ČR.

Graf 3 Průměrný věk obyvatel - porovnání MAS, KHK, ČR



Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

1.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Vzdělanostní struktura je základní velmi významnou charakteristikou lidské populace a úroveň vzdělanosti lze považovat za jeden z hlavních pilířů ekonomického a sociálního rozvoje oblasti. Současný vývoj společnosti s důrazem na inovativnost, podporu vědy a výzkumu, globalizaci a stále se stupňující konkurenci výrazným způsobem akcentuje význam vzdělání pro budoucnost.

Tabulka 3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva (údaje v procentech)

MAS Broumovsko+	základní včetně neukončeného	střední včetně vyučení (bez maturity)	úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné (včetně nástavbového)	vysoko školské	bez vzdělání
rok 2001	29,7	46,1	17,4	2,5	0,7
rok 2011	22,9	41,0	21,7	5,0	0,7
Královéhradecký kraj	základní včetně neukončeného	střední včetně vyučení (bez maturity)	úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné (včetně nástavbového)	vysoko školské	bez vzdělání
rok 2001	22,5	39,7	28,7	7,5	0,4
rok 2011	17,4	35,2	31,6	10,4	0,5
Česká republika	základní včetně neukončeného	střední včetně vyučení (bez maturity)	úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné (včetně nástavbového)	vysoko školské	bez vzdělání
rok 2001	23,1	37,9	28,4	8,9	0,4
rok 2011	17,5	33,0	31,2	12,5	0,5

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011

Z tabulky výše vyplývá, že **se v čase zvyšuje vzdělanostní struktura obyvatel na území MAS** – snižuje se procento obyvatel se základním vzděláním a se středním vzděláním bez maturity, naopak se zvyšuje podíl osob se středním vzděláním s maturitou a podíl vysokoškolsky vzdělaných osob. Přesto je však **úroveň vzdělanosti obyvatel na území MAS výrazně nižší ve srovnání s Královéhradeckým krajem a Českou republikou**. Za pozitivní lze však považovat skutečnost, že úroveň vzdělanosti se na území MAS zvyšuje rychleji než na úrovni Královéhradeckého kraje a České republiky. Více údajů o vzdělanostní struktuře obyvatel podá další sčítání lidu, domů a bytů, které proběhne v roce 2021.

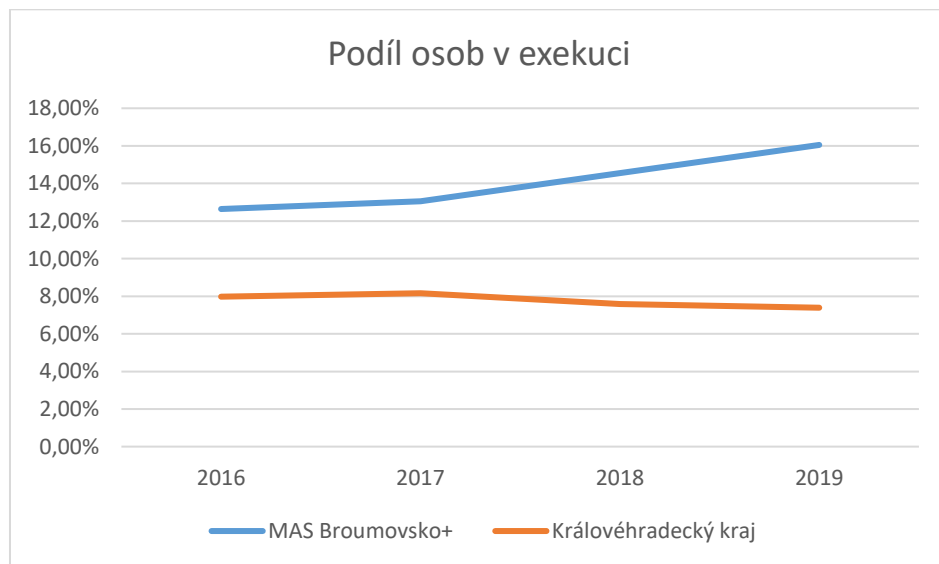
1.4 Sociální struktura obyvatelstva

Na území MAS Broumovsko+ se nacházejí sociálně vyloučené lokality. Dle Analýzy sociálně vyloučených lokalit z roku 2015 se jedná celkem o 5 lokalit, ve kterých žije 500-700 osob. Z dokumentu Plán vzdálené dílčí podpory v oblasti podpory sociálního začleňování města Broumov 2019-2021 však vyplývá, že jen v Broumově je počet osob žijících v sociální vyloučených lokalitách odhadován na 600 až 800 osob, což představuje cca 10 % všech obyvatel Broumova.

V sociálně vyloučených lokalitách existují v odlišné míře různé formy rizikového chování, které na sebe sociální vyloučení váže. Dle Plánu vzdálené dílčí podpory v oblasti podpory sociálního začleňování města Broumov 2019-2021 došlo v porovnání s rokem 2009 k nárůstu počtu sociálně vyloučených lokalit. Jako problematický se také jeví nedostatek různých forem bydlení, téma občanského soužití a nepochopení mezi majoritou, obyvateli sociálně vyloučených lokalit i mezi tzv. starousedlíky a nově příchozími (primárně) Romy.

S vysokou mírou sociálního vyloučení v území také souvisí velmi **vysoký podíl osob v exekuci** na území MAS Broumovsko+. Dle Mapy exekucí (<http://mapaexekuci.cz/>) je na území MAS Broumovsko+ (= ORP Broumov) největší podíl osob v exekuci v porovnání s ORP v Královéhradeckém kraji. V porovnání s celou Českou republikou je ORP Broumov 14. nejvíce zatížené ORP z celkem 206 ORP v ČR. Z grafu níže vyplývá, že podíl osob v exekuci se na území MAS stále zvyšuje, v roce 2019 bylo **v exekuci již 16 % obyvatel z území**.

Graf 4 Podíl osob v exekuci 2016-2019 - porovnání MAS s KHK



Zdroj: vlastní zpracování na základě dat dostupných na <http://mapaexekuci.cz/>.

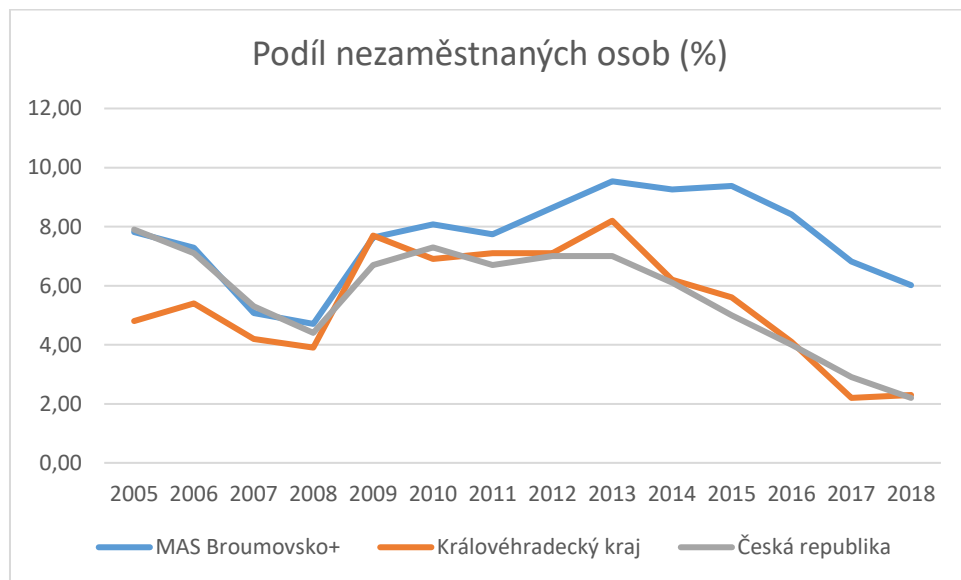
1.5 Nezaměstnanost

Na Broumovsku je dlouhodobě **vyšší míra nezaměstnanosti** v porovnání s Českou republikou i Královéhradeckým krajem. Jedním z důvodů vysoké nezaměstnanosti je nedostatek pracovních příležitostí v regionu. Problémem je zejména zaměstnávání osob se zdravotním postižením a osob se základním vzděláním. Dalším faktorem, který má vliv na vysokou nezaměstnanost, je dle Plánu vzdálené dílčí podpory v oblasti podpory sociálního začleňování města Broumov 2019-2021 vysoké množství exekucí zatížených osob v regionu (viz předchozí podkapitola). Zadlužení uchazeči o zaměstnání odůvodňují svou nezaměstnanost exekucemi, ze kterých vyplývá jejich přesvědčení, že v případě legálního pracovního kontaktu budou zadlužení uchazeči nuceni velkou část mzdy odevzdávat na splácení těchto exekucí. Dalším problémem je nízká ochota lidí ze sociálně vyloučených lokalit k dojíždění za prací mimo Broumovsko, a to i přesto, že Úřad práce Broumov vyplácí příspěvky na dojíždění.

Velkým rizikovým faktorem souvisejícím s nezaměstnaností je dominantní postavení největších zaměstnavatelů v regionu. Případné omezení fungování těchto podniků a s tím spojené propouštění má významný vliv na míru nezaměstnanosti v regionu.

Na níže uvedeném grafu je znázorněna míra nezaměstnanosti v MAS Broumovsko+ v porovnání s Královéhradeckým krajem a Českou republikou v letech 2005 až 2018.

Graf 5 Podíl nezaměstnaných osob v letech 2005-2018 - porovnání MAS, KHK a ČR



Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

2. Technická infrastruktura

V tabulce č. 2.10 je uvedena vybavenost obcí základní technickou infrastrukturou.

Tabulka č. 2.10: Vybavenost obcí základní technickou infrastrukturou

Obec	Vodovod	Kanalizace s napojením na ČOV	Plynofikace	Veřejné osvětlení
Adršpach	ano	ano	ne	ano
Božanov	ano	ano	ne	ano
Broumov	ano	ano	ano	ano
Hejtmánkovice	ano	ano	ano	ano
Heřmánkovice	ano	ne	ne	ano
Hynčice	ano	ne	ano	ano
Jetřichov	ano	ano	ano	ano
Křinice	ano	ano	ne	ano
Martínkovice	ano	ano	ne	ano
Meziměstí	ano	ano	ano	ano
Otovice	ano	ne	ne	ano
Šonov	ano	ne	ne	ano
Teplice nad Metují	ano	ano	ano	ano
Verněřovice	ano	ne	ne	ano

Zdroj: Vlastní šetření v obcích, říjen 2020

Kanalizace

Napojení na ČOV nemají vůbec obce Heřmánkovice, Hynčice, Otovice, Šonov a Verněřovice. V těchto obcích mají domy vždy individualizovaná řešení. V malé míře mají domy vlastní čističky odpadních vod. Vybudování kanalizace pro celou obec je na Broumovsku v typických dlouhých lánových vesnicích, kdy obce jsou rozloženy podél komunikace a vodního toku v délce několika kilometrů, velmi nákladné. Obce, které mají napojení na ČOV, mají na svém území domy, které napojené nejsou a mají individuální řešení. Důvodem je především, že ne vždy je technicky možné, aby se napojili na kanalizaci s ČOV.

V regionu jsou dostatečné zdroje kvalitní pitné vody.

Co se týče zásobování energiemi:

Elektrická energie

Hodnocená lokalita není soběstačná v zásobování elektrickou energií z vlastních zdrojů. Z technického hlediska jsou stávající vedení vysokého napětí (VN) průřezově vyhovující i pro výhledové potřeby. Podstatně složitější situace je u rozvodné sítě nízkého napětí (NN). **Značná**

zastaralost (přes 40 let) distribuční sítě tak omezuje v některých částech hodnocené lokality další možný rozvoj, a to jak možné nové výstavby, tak i dalšího rozvoje podnikání a podnikatelských aktivit, včetně stávajících odběrů. **U takto zastaralých sítí je nezbytně nutná rekonstrukce.**

Město Broumov a obec Božanov disponují nabíječkou na elektrokola. Obec Božanov ji má volně přístupnou u hospody a město Broumov tuto službu zajišťuje v rámci otevírací doby Cyklodomu.

Plyn

Po plošné plynofikaci obcí a výrobních podniků s finanční podporou SFŽP, je Broumovsko napojeno na soustavu dálkového vysokotlakého (VTL) plynovodu Náchod – Broumov. V současné době žádná z obcí plynofikaci nebo rozšíření stávající sítě STL neplánuje.

Teplo a teplá užitková voda

V řešeném území je zásobování teplem a teplou užitkovou vodou řešeno převážně **z lokálních zdrojů a z domovních kotelen**, kde se energie získává spalováním plynu, tuhých paliv, výjimečně lehkých topných olejů nebo elektrinou. **Broumov a Meziměstí mají CZT** (centrální zásobování teplem), na které je napojeno několik místních institucí a zhruba 25 % obyvatel města v Broumově a 35 % obyvatel v Meziměstí, převážně z panelových sídlišť. Ve většině kotelen se topí zemním plynem.

Obnovitelné zdroje energie

Nejvýznamnějšími zdroji obnovitelné energie jsou vodní elektrárny, k jejichž instalaci jsou zde vhodné přírodní podmínky. Zastoupeny jsou i solární elektrárny ve formě panelů na střechách domů.

Na území MAS v obci Heřmánkovice byla v roce 2014 vybudována bioplynová stanice.

Veřejné osvětlení

Dle rozhovoru se starosty obcí lze konstatovat, že všechny obce jsou vybaveny veřejným osvětlením. V některých částech města Broumova a Teplic nad Metují je však stav veřejného osvětlení velmi špatný. V území MAS je zájem o přechod na úspornější svítidla a několik měst a obcí se touto cestou již vydalo, jsou jimi např. Broumov, Meziměstí, Božanov, Hejtmánkovice a Adršpach.

Informační a komunikační systémy

Všechny obce na území MAS disponují obecním rozhlasem. Většina obcí využila dotace z DSO Broumovsko a pořídili výstražný systém pro varování obyvatelstva před povodněmi, který lze využít i na klasická hlášení. Některé především menší obce disponují také SMS rozhlasem.

Veřejný internet provozuje pouze obec Adršpach – v Dolním Adršpachu. Ve většině obcí se lze na internet připojit prostřednictvím jiných provozovatelů internetu, a to např. využitím služeb místních knihoven.

V některých okrajových částech obcí je velmi špatné pokrytí signálu mobilních operátorů. Je proto nezbytné inovativní řešení této situace.

Městský kamerový systém je v provozu v Broumově, a to s možností připojení na pult centrální ochrany.

Prioritními záměry obcí v oblasti technické infrastruktury jsou hlavně opravy místní komunikace, chodníky, cyklostezky a veřejné osvětlení.



3. Doprava

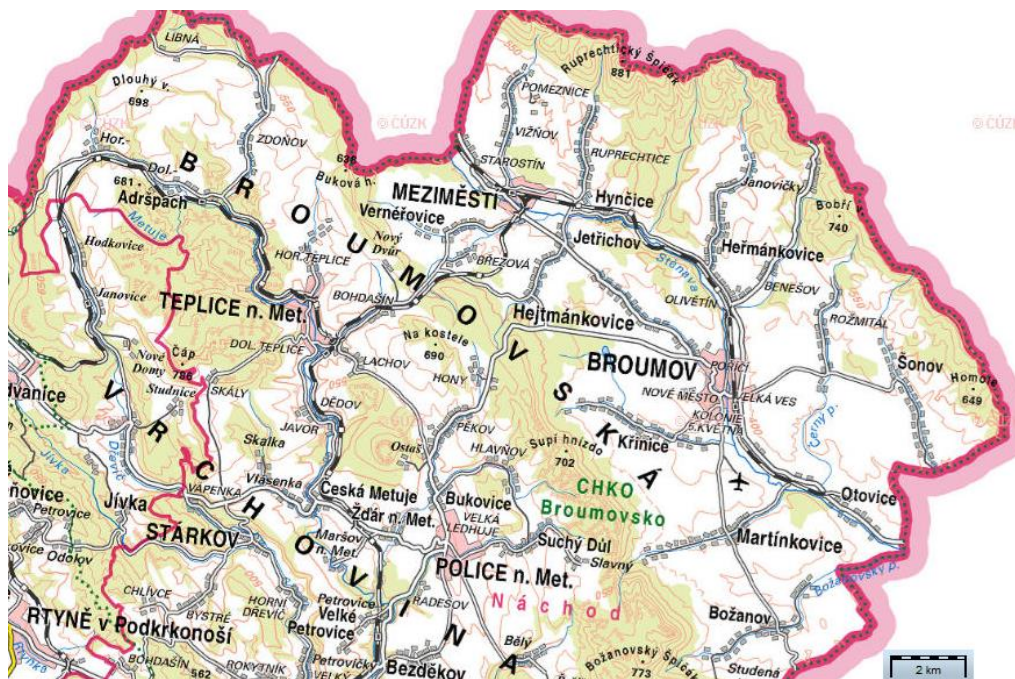
3.1 Silniční dopravní infrastruktura

Územím MAS Broumovsko+ neprochází žádná silnice I. třídy. Hlavní silniční osou v celém území jsou dvě silnice II. třídy - II/303 Náchod - Hronov - Police nad Metují - Broumov - Polsko a II/302 Polsko - Meziměstí - Broumov - Polsko. Na tuto osu navazuje hustá síť silnic III. tříd.

Komunikace II/303 Náchod - Hronov - Police nad Metují - Broumov - Polsko spojuje region s Náchodem a tvoří tak hlavní spojnicí všech obcí území MAS i s krajským městem Hradcem Králové. Před obcí Pěkov (není na území MAS) se komunikace II/303 kříží s komunikací III/30322. Tímto je zajištěno napojení obcí Adršpach a Teplice nad Metují směrem na Náchod. Komunikace II/303 zajišťuje také spojení regionu s hraničním přechodem Běloves u Náchoda – Kudowa-Slone, který je otevřen i pro nákladní dopravu bez omezení.

Stav komunikací na území MAS je dle vyjádření starostů jednotlivých obcí špatný, velká část starostů uvedla **potřebu rekonstrukci silnic, místních a účelových komunikací.**

Obrázek 1 Schematická mapa dopravní sítě v regionu



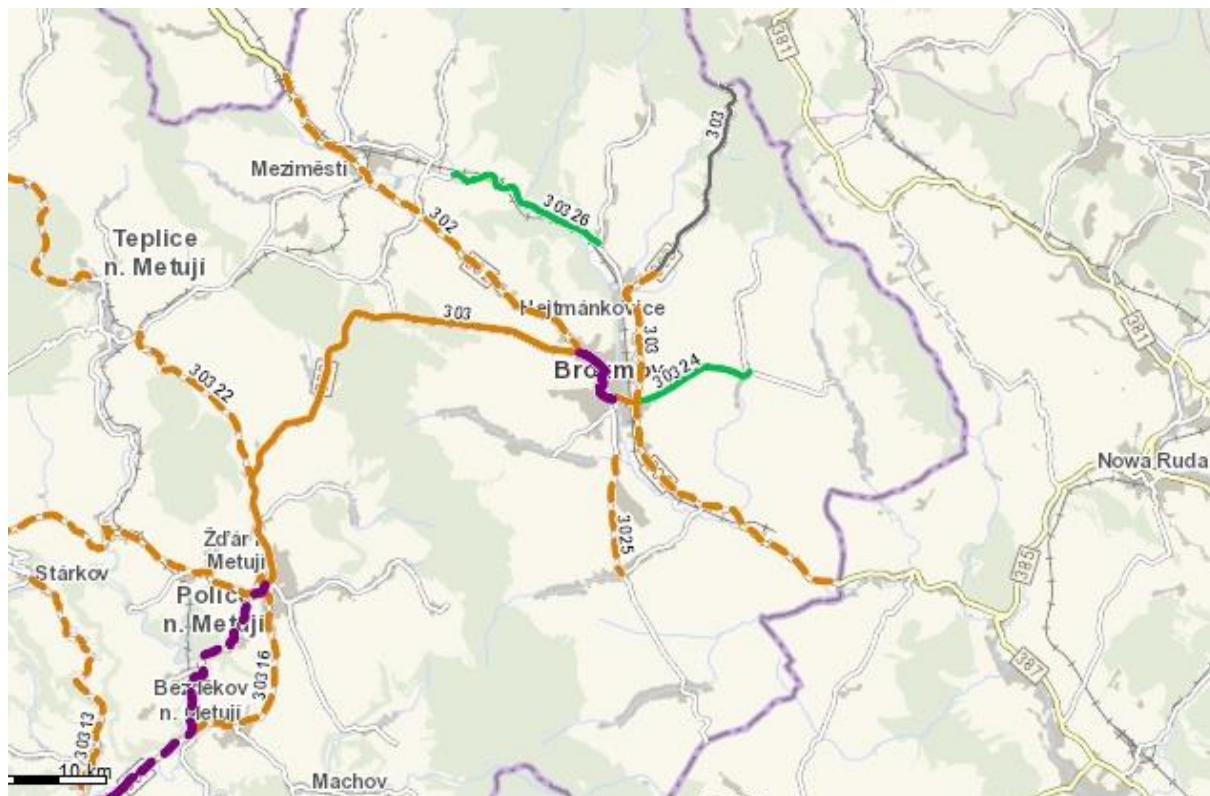
Zdroj: ČÚZK (výřez)

3.2 Intenzita silniční dopravy

Nejvyšší intenzita dopravy v regionu je dle sčítání dopravy v roce 2016 na silnicích II. třídy, přičemž **nejvyšší zatížení v území MAS je evidováno na silnici II/302 v Broumově** (přes

7 tisíc vozidel/24 hodin). Intenzita automobilové dopravy se obecně na území MAS od posledního sčítání dopravy v roce 2010 zvýšila. Na následujícím obrázku je znázorněna intenzita automobilové dopravy v roce 2016.

Obrázek 2 Intenzita dopravy v území MAS



0-500 vozidel/24 hod	-----
501-1000 vozidel/24 hod	————
1001-3000 vozidel/24 hod	-----
3001-5000 vozidel/24 hod	————
5001-7000 vozidel/24 hod	-----
7001-10000 vozidel/24 hod	————

Zdroj: Celostátní sčítání dopravy 2016, Ředitelství silnic a dálnic ČR, <http://scitani2016.rsd.cz> (výřez)

3.3 Parkování

Nedostatek parkovacích míst je problémem na celém území Broumovska. Jedná se o slabou stránku tohoto území dotýkající se jak obyvatel, tak návštěvníků. Odstavování a parkování vozidel obyvatel je a bude i nadále řešeno v rámci vlastních pozemků či objektů. Dříve realizovaná výstavba garáží mimo odpovídající docházkové vzdálenosti má za důsledek vyšší potřeby na parkovací plochy přímo u obytných objektů, které však nejsou k dispozici. Vzhledem k pozitivnímu vývoji cestovního ruchu na Broumovsku (v návaznosti na zatraktivňování našeho

prostředí a zvyšujícímu se cestovnímu ruchu v celé České republice) je nutné zvýšit počet parkovacích míst, a tím zajistit dostatečné parkovací kapacity také pro potřeby návštěvníků. To je podmínkou pro odstranění negativního dopadu parkování vozidel mimo vyhrazené prostory.

3.4 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Území MAS je součástí dopravního systému IREDO (Integrovaná regionální doprava). V tomto systému pracují všichni smluvní dopravci Královéhradeckého a Pardubického kraje, kteří provozují veřejnou autobusovou a regionální železniční dopravu. Na linkách objednávaných Královéhradeckým a Pardubickým krajem, ale i na některých komerčních linkách dopravců platí tarif IREDO. Sjednocením všech dopravců pod jeden tarif umožňuje cestujícímu využívat výhod při přestupech s možností si předplatit každodenní cesty do práce do škol a zapojit se do systému slev, které krajský tarif nabízí. Od 1. 1. 2014 je pro plné využívání všech výhod tarifu IREDO zapotřebí vlastnit kartu IREDO.

Dle sčítání lidu v roce 2011 **vyjíždí do zaměstnání a škol mimo obec svého bydliště na území MAS téměř 30 % lidí.**

Dopravní obslužnost **veřejnou dopravou je v obcích MAS dobře zajištěná**, co se počtu spojů týče, i jejich rozvrstvení v průběhu dne. Vozové parky podléhají opotřebení a je tedy nutná jejich průběžná modernizace. Hlavní dálkové trasy autobusů vedou do Broumova, mají však v území hustou síť zastávek. Většinu místní autobusové dopravní obsluhy v území zajišťují společnosti P-transport s.r.o. a CDS s.r.o. Náchod.

Železnici mohou využívat všechna tři města regionu – Teplice nad Metují, Meziměstí a Broumov a obce Adršpach a Hynčice. Ostatní obce jsou závislé na autobusové dopravě. Územím MAS vedou dvě regionální železniční tratě – 047 Trutnov – Teplice nad Metují a 026 Týniště nad Orlicí – Otovice. Úsek od stanice Broumov do Otovic není od roku 2005 obsluhován. Avšak v posledních letech probíhá diskuze o možném znovuotevření tohoto úseku a obnovení spojení s polským Tlumaczówem zejména pro nákladní dopravu, neboť tuto část trati by rádi využívali podnikatelé k dopravě šterku z melafyrového lomu na polské straně hranice.

3.5 Cyklistická doprava

Alternativou k výše popsaným druhům dopravy je cyklistická doprava. Na území MAS je několik cyklostezek a cyklotras. Tato **síť však není vzhledem k potřebám regionu dostačující**. Dle rozhovorů se starosty obcí má zájem do budoucna budovat nové cyklostezky 9 obcí ze 14, nicméně s ohledem na finanční nákladnost budování nových cyklostezek a nízké obecní rozpočty jsou tyto projektové záměry často navázané na možnosti získání finanční podpory (dotace). Nedostatečné množství cyklostezek a jejich chybějící návaznost na okolní obce bylo také často zmiňováno v dotazníkovém šetření mezi obyvateli regionu.

Dobrovolný svazek obcí Broumovsko nechal v roce 2019 zpracovat Studii cyklodopravy na Broumovsku, která se zaměřila na „*situační řešení nových vedení cyklistických tras po stávajících zpevněných i nezpevněných cestách i mimo ně, propojujících jednotlivé členské obce Dobrovolného svazku obcí Broumovsko*“. Z uvedené studie vzešel návrh na rozšíření sítě cyklistických tras na území Broumovska. Navrhováno je 137 km nových cyklistických tras.

3.6 Pěší doprava

V území MAS existuje velké množství značených turistických tras, jejichž budování a značení zde má dlouhou tradici. Problémem v oblasti pěší dopravy jsou chybějící chodníky podél mnoha komunikací II. a III. třídy v zastavěném území v menších obcích regionu. **Chybějící chodníky snižují bezpečnost chodců.** Z rozhovorů se starosty obcí uskutečněných v roce 2020 má zájem do budoucna budovat nové chodníky nebo rekonstruovat chodníky stávající 9 obcí ze 14. Nespokojenost se stavem chodníků a jejich absencí v některých frekventovaných úsecích projeví také obyvatelé regionu v dotazníkovém šetření provedeném v roce 2020.

3.7 Bezpečnost pěší a cyklistické dopravy

Pěší a cyklistická doprava v rámci jednotlivých obcí, kterou využívají trvalí obyvatelé regionu, je většinou vedena podél komunikací a ne vždy je v odpovídajícím stavu, aby vyhovovala i standardu turistických cest, které na ně navazují. Na vozovkách nejsou vyhrazené pruhy pro cyklisty, a to ani v případě, že je po nich zvýšený provoz cyklistů (například z důvodu cyklotrasy).

Pro chodce jsou nebezpečné úseky frekventovaných silnic v obcích, kde nejsou chodníky (například mezi Horním a Dolním Adršpachem, v Hejtmánkovicích, Křinčích, v Otovicích, v Šonově nebo v částech Teplic nad Metují). V menších obcích také nejsou přechody pro chodce a místa pro přecházení.

Dopravně nebezpečnými úseky jsou například nepřehledné nájezdy od domů na hlavní komunikace, silnice, které jsou pro oboustranný provoz příliš úzké, nebo nepřehledné křižovatky. Z dotazníkového šetření realizovaného v obcích MAS vyplývá, že obyvatelé nejsou spokojeni se zajištěním bezpečnosti pěší a cyklistické dopravy (chybějící chodníky, špatný stav chodníků, chybějící přechody pro chodce, nedostatek cyklostezek).

3.8 Letecká doprava

Letiště Broumov-Martínkovice (LKBR) je veřejným vnitrostátním letištěm. Nachází se asi 3 km jižně od centra Broumova, při silnici Broumov-Martínkovice, v katastru obce Martínkovice. Jeho provozovatelem je Benediktinský aeroklub Broumov, z. s. Letiště je využíváno pro individuální soukromou přepravu osob, avšak zejména pro vyhlídkové a sportovní lety.

3.9 Mosty

V obcích na území MAS Broumovsko+ se nachází množství mostů. Stavebně technický stav těchto mostů je často špatný či havarijní. Nutnost oprav obecních mostů uvedlo 8 starostů ze 14. Potřeba rekonstrukce mostů na Broumovsku bude také vyplývat ze studie, která bude zpracována na základě požadavků členských obcí Dobrovolného svazku obcí Broumovska. V rámci této studie bude provedena pasportizace mostů u obcí, které tuto dokumentaci prozatím nemají a dále budou vytvořeny posudky mostů všech obcí a měst na Broumovsku.

4. Bydlení

Na území MAS Broumovsko+ dochází k rozvoji bydlení v rodinných domech. Tento trend byl již patrný při sčítání lidu, domů a bytů v letech 2001 a 2011.

Následující tabulka dokládá, že na území MAS je **vyšší procento domů a bytů nezpůsobilých k bydlení**, než je tomu v porovnání s Královéhradeckým krajem a celorepublikovým průměrem.

Tabulka 4 Důvody neobydlenosti domů s byty v roce 2011

	Neobydlené domy s byty		
	slouží k rekreaci	přestavba domu	nezpůsobilé k bydlení
MAS Broumovsko+	79 %	7 %	14 %
Královéhradecký kraj	84 %	7 %	9 %
Česká republika	80 %	9 %	11 %

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Na Broumovsku přetrvává **vyšší podíl starších domů** na domovním fondu ve srovnání s Královéhradeckým krajem i celorepublikovým průměrem.

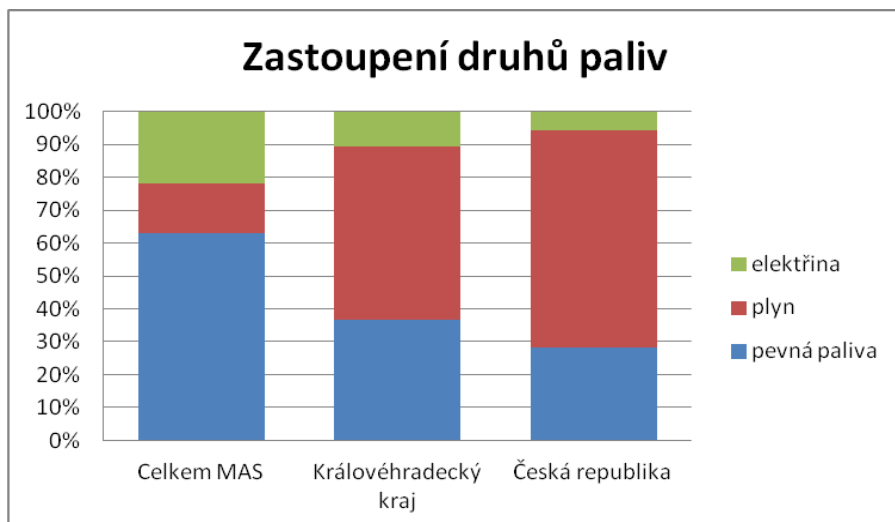
Tabulka 5 Stáří domovního fondu v MAS ve srovnání s Královéhradeckým krajem v roce 2011

	rodinné domy	bytové domy
MAS Broumovsko+	64,9 let	73 let
Královéhradecký kraj	51,4 let	56,4 let

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ – Sčítání lidu, domů a bytů 2011

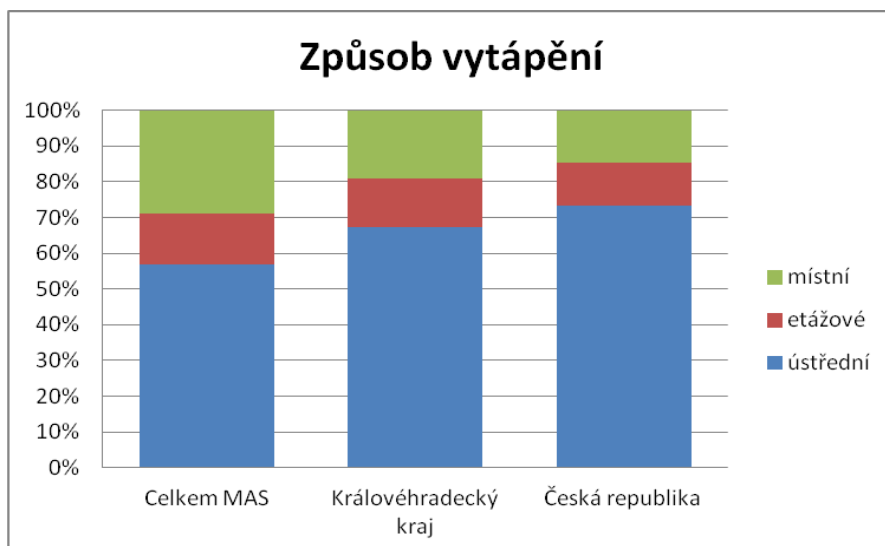
Nejčastěji využívaným topným médiem v regionu pro byty jsou pevná paliva – uhlí a dřevo, a to v kamnech. Nejméně využívaným způsobem vytápění jsou kamna na plyn. Využívání pevných paliv k vytápění souvisí s jejich cenou (uhlí) a dostupností (dřevo).

Graf 6 Procentuální zastoupení jednotlivých druhů paliv



Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Graf 7 Způsob vytápění



Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

5. Životní prostředí

5.1 Geologická situace a geomorfologie

Celé území MAS Broumovsko+ se nachází v CHKO Broumovsko. Území MAS leží v severní části Broumovského výběžku, je ohraničeno Javořími, Jestřebími a Stolovými horami a je ze 3/4 obklopeno polským územím. Na jihu Broumovsko oddělují od dalších částí Čech Broumovské stěny. Oblast Broumovska patří do geologického celku vnitrosudetské pánve, jejíž větší část je v sousedním Polsku. Z hlediska geomorfologického členění leží sledované území v oblasti Broumovské vrchoviny, která patří do Orlické podsoustavy Krkonošsko-jesenické subprovincie České vysočiny. Vzhled krajiny ovlivňuje její reliéf tvořený členitými pahorkatinami v okolí řeky Stěnavy (pro území charakteristické kuesty – např. Broumovské stěny) a rozsáhlými skalními městy (Adršpašsko-teplické skály). Javoří hory na severu jsou vulkanického původu, proto má zdejší reliéf oblejší vzhled. Mezi Javořími horami na severu a Broumovskými stěnami na jihu se nachází níže položená Broumovská kotlina. Nejvyšším místem Broumovska je Ruprechtický Špičák v Javořích horách (880 m n. m.), nejnižším bodem je koryto řeky Stěnavy na česko-polské hranici v Otovicích (350 m n. m.).

V poměrně malé rozloze Broumovska je zformována pestrá středohorská krajina s výskytem široké skladby nejrůznějších geologických jevů. Je to území s velmi pestrou geologickou situací, která spočívá v bohaté skladbě různých suchozemských i mořských sedimentů, ale i vulkanických produktů od karbonu po současnost. Horniny se svým pestrým nerostným, paleontologickým i mineralogickým bohatstvím byly navíc do dnešního stavu utvářeny složitými tektonickými poměry. Unikátnost Broumovska spočívá ve výskytu pestrého zastoupení velké škály hornin sedimentárního, vulkanického i mořského původu na poměrně malé ploše. Tyto horniny jsou navíc obohaceny o četná naleziště minerálů a fosilií. Geologický vývoj je možné sledovat v období delším než 350 milionů let.

Různá odolnost hornin a různá tektonická porušenost vedou k nestejně rychlosti ve zvětrávání, rozvolňování hornin a jejich odnosu. Pro Broumovsko je charakteristickou formou vývoje reliéfu **vznik pískovcových skalních útvarů až do podoby pískovcových měst**. Mechanické působení – zvětrávání a gravitační vlivy – přispěly ke vzniku pseudokrasových jevů, tj. ke vzniku jeskyní, propastí, ponorů a závrťů apod., které jsou jinak typické v terénech tvořených krasovými horninami (vápence, mramory a další).

Broumovská kotlina je známá **zoopaleontologickými nálezy a lokalitami v permských vápencích** světově proslulými unikátními nálezy skelnošupinatých ryb, žraloků, krybtolebců apod. Místa výskytu jsou Správou CHKO evidována a ve spolupráci s geology a paleontology probíhá jejich zhodnocení.

5.2 Typ krajiny

Broumovsko je po staletí utvářenou kulturní krajinou. Způsobem osídlení a hospodařením vznikla v ČR jedinečná ekologicky a esteticky cenná krajina. Lidským úsilím byla vytvořena mozaika lesů a zemědělských pozemků, doplněná menšími sídly, liniemi stromořadí, remízky a drobnými stavbami, do níž současně patří ostrůvky divoké přírody, zejména v oblasti skalních měst. Intenzivní zemědělskou činností a dalšími zájmy jsou některé prvky krajiny poškozovány, ke zlepšení vzhledu krajiny je možné přispět například rozčleněním větších územních celků výsadbami dřevin, alejí atd.

Dalším typickým rysem krajiny je **vysoký podíl mimolesní zeleně** zejména v sídlech citlivě začleněných do krajinného rámce. Krajinu dotvářejí lokální dominanty kostelů, drobné stavební (zejména sakrální) památky a místní lidová architektura. Pro Broumovsko je současně charakteristické **významné zastoupení druhově bohatých společenstev přirozeného i kulturního původu** s výskytem vzácných a zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Flóra

Broumovsko je oblast floristicky středně bohatá, fytogeograficky a fytocenologicky pozoruhodná. Mezi botanicky nejzajímavější lokality Broumovska patří zachovalé bučiny, suťové lesy na strmých svazích kuest a květnaté louky. Pískovcové skály jsou zajímavé flórou mechorostů (na Teplicku a Adršpašsku více než 260 druhů). Rašeliništní vegetace je přítomna jen ve zbytcích. Mezi přírodní skvosty převážně na vrcholcích skal patří reliktní bory – ukázka vegetace, která se jako první uchytila v době poledové.

Oblast se nachází v dubobukovém až smrkobukovém vegetačním stupni. V celkové skladbě lesů dle Plánu péče CHKO Broumovsko převládá smrk ztepilý (72 %), další dřeviny: borovice lesní (8 %), bříza (6 %), buk lesní (5 %), modřín opadavý (5 %), olše lepkavá a šedá (1 %), javor klen a mléč (1 %). Ostatní druhy se podílejí jen zlomky procent. Monokulturní lesní porosty jsou ohroženy v případě větrných smrštů, které způsobují rozsáhlé polomy.

V posledních letech vlivem extrémního sucha a srážkového deficitu dochází k oslabování obranyschopnosti smrkových porostů, následkem čehož dochází k plošnému **přemnožení** hmyzích škůdců – zejména lýkožrouta smrkového, lesklého a vrcholkového (tzv. **kůrovců**). **Stávající situace je na velké části území závažná** a vyžaduje nutná a rychlá opatření v zájmu ochrany a zachování lesa.

Situaci v území ovlivňují také nedorešené církevní restituce, objevuje se ojediněle státní správou nebo vlastníkem nepovolená lesní těžba (krádeže celých stromů a krádeže dřeva) a nedostatečná péče o nově založené lesní porosty nebo škody zvěří.

Fauna

Území Broumovska zoogeograficky patří do provincie středoevropských listnatých lesů. Na lesní rezervace je vázán sokol stěhovavý, výr velký, kulíšek nejmenší a sýc rousný. Chránění ptáci jsou často rušeni neukázněnými lidmi při hnízdění. V oblasti hnízdí pravidelně čáp černý a čáp bílý. Některé zemědělsky hospodařící subjekty upravily způsob hospodaření kvůli výskytu chřástala polního, vidat lze rovněž koroptev polní. Vzácně se objevuje čejka chocholátá. V posledních letech se šíří vydra říční a doložen je opakovaný výskyt rysa ostrovida. V krajině chybí remízky a meze, které by soužily jako biokoridory a úkryty pro zvěř. V území narůstá počet dopravních nehod v důsledku střetu se zvěří.

Značné problémy v území způsobuje od roku 2015 **výskyt vlka obecného, který zapříčiňuje velké škody na hospodářských zvířatech**. Vlci na Broumovsku útočí na hospodářská zvířata (zejména ovce, ale také např. telata) opakovaně i v bezprostřední blízkosti lidského obydlí. Pro farmáře je velmi složité se chráněné šelmě bránit, vlk je schopen překonat i funkční elektrický ohradník s několika dráty, farmáři se tak často brání nočními kontrolami stád. Způsoby a četnost útoků vlka na hospodářská zvířata se výrazně vymykají oproti jiným regionům v republice. Bohužel tyto útoky jsou pro některé farmáře likvidační, přestože dostávají finanční náhrady za stržený kus. Problémem jsou totiž také tzv. sekundární škody, kdy např. mléčná stáda ovcí nejsou schopna mléko produkovat z důvodu extrémního stresu a v některých případech i hynou na zdravotní potíže způsobené stresem. V okolí Broumova také přibývá lidí, kteří mají strach z vlků. Vzhledem k tomu, že je několikátý rok po sobě doloženo rozmnožování vlků v regionu, bude nutné se snažit najít rovnováhu mezi výskytem chráněného vlka, farmařením a celkové životem na Broumovsku.

5.3 Vodní zdroje

Povrchové vody

Na Broumovsku se nachází velké množství zjevných i skrytých pramenů, které průběžně sytí vodní toky. Území náleží ke dvěma hlavním povodím. Javoří hory a Broumovská kotlina jsou odvodňovány Stěnavou, která přes povodí Odry v Polsku ústí do Baltského moře. Povrchové vody z Teplicko-adršpašska odvádí Metuje přes Úpu a povodí Labe do Severního moře. Do Stěnavy i Metuje se vlévají jako jejich přítoky jednotlivé potoky, které zpravidla protékají jednotlivými obcemi, přičemž především v obcích byla koryta vodních toků zregulována.

Stěnavá protéká po nepropustném podloží permu a zemědělskou krajinou. Proto velké vody a povodňové vlny se značně liší i při totožných srážkách nebo prudkém jarním tání. **Na Stěnavě a jejích přítocích je nástup povodňových vln rychlý a strmý a působí značné škody ve městech a obcích.**

Vzhledem k nemalé intenzitě přeměny krajiny člověkem a narušení přirozeného vodního režimu krajiny existuje značná **potřeba revitalizace říčních systémů**. Krajina byla ve 2. polovině 20. století odvodněna vlivem budování velkého počtu melioračních systémů, napřímením toků, existencí příliš velkých lánů.

Podzemní vody

Hydrogeologická rajonizace rozdělila území Broumovska v důsledku jeho geologické pestrosti a tektonické stavbě do několika hydrogeologických rajónů. Každý z nich má specifické srážkovo-odtokové poměry. Území Broumovské kotliny a Meziměstsko patří do Dolnoslezské pánve – východní části. Teplicko-adršpašsko patří do Polické pánve. Celé území jsou regiony s významnými centry jímání podzemních vod pro veřejné zásobování.

Zdroje podzemní vody z Polické pánve jsou součástí Vodárenské soustavy Východních Čechy, kdy je vodovodní systém z Polické pánve propojen přes Náchod a Jaroměř do Hradce Králové. Největším odběratelem podzemní vody je VAK Náchod, a.s.

5.4 Půda

Lidskou činností nejvíce pozměněné území představuje Broumovská kotlina, kde je nejvíce půd vhodných pro zemědělskou činnost – je téměř odlesněné a intenzivně zemědělsky obhospodařované. Zemědělská výroba dosáhla v uplynulých padesáti letech značné intenzity. Přestože se v posledních deseti letech snížil podíl orné půdy, zůstávají v oblasti neúnosně velké hony, které jsou příčinou vodní (Teplicko, okolí Heřmánkovic a Otovic) a větrné (JV část Broumovské kotliny) eroze.

Z hlediska ochrany zemědělského a lesního půdního fondu je **největším problémem vodní eroze, s kterou souvisejí půdní sesuvy**. Z tohoto pohledu je pozitivem zavádění zatravněných pásů vedených po vrstevnici a také celoplošné zatravněování orné půdy.

5.5 Ovzduší

Po rozsáhlé plynofikaci území v 90. letech 20. století se čistota ovzduší zlepšila, **problémem zůstávají lokální zdroje vytápění**. V inverzních dnech se vytvářejí v údolích a kotlinách mlhy, které jsou zejména v zimním topném období zdrojem smogového zatížení z lokálních topenišť a ve městech i z dopravy. Problémem jsou tak v území místní lokální zdroje znečištění ovzduší (zastaralá lokální topidla) a nedostatečná osvěta (spalování plastů a dalších odpadů).

5.6 CHKO Broumovsko

Chráněná krajinná oblast Broumovsko byla vyhlášena v roce 1991 na ploše 410 km² za účelem:

- ochrany a postupné obnovy hodnoty krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků,



- vytvoření a rozvíjení ekologicky optimálního systému všestranného využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů v oblasti.

Nejcennější části přírody v území jsou chráněny v maloplošných zvláště chráněných územích. Nejbližší divoké přírodě jsou dvě národní přírodní rezervace (**Adršpašsko-teplické skály a Broumovské stěny**). Přírodní rezervací je **Křížový vrch** východně od Adršpachu, přírodní památkou je **Borek a Kočičí skály**, chráněna je **Mořská transgrese** u Vernéřovic. Ochrana přírody je odstupňována v CHKO 4 zónami:

- I. zóna – nejcennější území (cca 10 % území CHKO) zahrnuje přírodní ekosystémy pískovcových skalních oblastí, dochované zbytky přírodě blízkých lesů a údolní nivy s větší biologickou rozmanitostí.
- II. zóna – (cca 14 % území CHKO) zahrnuje lesy s různou druhovou skladbou, na zemědělské půdě pak polokulturní až kulturní travinné porosty.
- III. a IV. zóna (více než 75 %) je tvořena zemědělskými pozemky, které nelze zahrnout do II. zóny, a sídelními útvary.

Hlavními problémy v území jsou nepovolená jízda motocyklů a čtyřkolek v terénu a nedořešené náhrady škody způsobené zvláště chráněnými živočichy (volavka, kormorán, dravci) a časté útoky vlka na hospodářská zvířata.

5.7 Odpadové hospodářství

Svoz komunálních odpadů je zajištěn v území MAS jedinou firmou, s níž sjednávají cenu za svoz jednotlivá města a obce samostatně. Každá obec samostatně upravuje podmínky a výši poplatků za svoz komunálního odpadu. Směsný komunální odpad je ukládán do sběrných nádob – popelnic a kontejnerů. K likvidaci je komunální odpad odvážen do vzdálenosti cca 50 km na skládku v Křovicích u Dobrušky, v Kryblicích u Trutnova nebo ve Rtyni v Podkrkonoší.

Ve všech obcích v území MAS se třídí sklo (v rozlišení na bílé a barevné), plasty a tetrapaky (společné odkládání), papír a potravinářské oleje. V některých obcích se třídí kovové obaly, textil a je zaveden zpětný odběr elektrozařízení včetně baterií. V regionu je problémem nízká vytríděnost odpadu.

Možností inovace v oblasti odpadového hospodářství by mohlo být zavedení evidenčního systému mobilních terminálů, který funguje na principu karty pro fyzické či právnické osoby, díky které by bylo patrné, kdo odpadl přivezl, o jaký druh a váhu odpadu se jedná apod. Tento systém by přispěl ke transparentnosti, došlo by ke snížení anonymity. Zároveň by systém mohl fungovat jako motivační prvek pro uživatele – např. by mohlo dojít k úpravě poplatků za komunální odpad s ohledem na množství vytríděných odpadů.

V Heřmánkovicích je v provozu **třídírna odpadů**, v níž se dotřídí odpady svezené z kontejnerů na tříděný odpad. Obyvatelé některých obcí mohou do třídírny odpadů odvážet

stavební sutě, velkoobjemový komunální odpad a nebezpečné odpady, pokud nebyla vytvořena podnikatelskými aktivitami. V některých obcích jsou zřízeny **sběrné dvory nebo sběrná místa** (Broumov, Heřmánkovice, Meziměstí, Teplice nad Metují), kde vytrídí i další druhy odpadů. Další obce o zřízení nových sběrných dvorů uvažují.

Povinností obcí je zajišťovat celoroční sběr bioodpadů, proto byla v roce 2015 uvedena do provozu **kompostárna** v Křinicích, která umožňuje třídít biologicky rozložitelný odpad. Tuto kompostárnu využívají všechny obce a města v území. Nevyřešené zůstává ukládání zeminy související s realizací staveb a její následné využití.

Problémem je v některých případech odpad ze zemědělství, kdy někteří zemědělci **nemají odpovídající kapacity jímek** na exkrementy, čímž dochází zejména v zimě k jejich vyvážení na zamrzlou zem či na sníh a následně při jarním tání ke znečišťování i nezemědělských ploch (zejména vodních toků) při jejich intenzivním odtoku. Problémem je také pasení dobytka u vodních toků a melioračních příkopů a skladování hnoje na nevhodných místech - tím dochází ke znečišťování povrchových a podzemních vod.

Odpad z podnikání je likvidován většinou nezávisle na systému likvidace komunálního odpadu. Výjimku tvoří podnikatelé, kteří likvidují svůj odpad (či jeho část) podobný komunálnímu odpadu pomocí popelnic. Tito podnikatelé často nemají řešení likvidaci odpadu z podnikání odděleně od odpadu vzniklého v domácnosti. Podnikatelé se mohou na základě písemné smlouvy s obcí zapojit do systému stanoveného obcí a odkládat tříděné odpady do kontejnerů na veřejném prostranství, které jsou určené k ukládání tříděných odpadů z domácností.

Další problém představují **staré skládky, které jsou významným problémem** v území zejména s ohledem na ohrožení zdrojů podzemních vod. Některé skládky jsou již rekultivovány. Na území CHKO se však stále nalézají staré skládky, které byly v minulosti pouze překryty zeminou. Tyto skládky mohou v budoucnu působit potíže zejména ve vztahu k podzemní vodě.

5.8 Environmentální vzdělávání a osvěta (EVVO)

Z dotazníkového šetření v obcích MAS Broumovsko+ vyplývá, že většina oslovených respondentů vnímá přírodu a krajinu jako nejatraktivnější atribut života na Broumovsku. Tento fakt je důležitým stavebním kamenem pro aktivity v oblasti vzdělávání, osvěty a informovanosti v oblasti problematiky životního prostředí. Aktivity EVVO je důležité a potřebné zaměřit zejména:

- a) na obyvatele Broumovska (např. třídění odpadu, předcházení vzniku nepovolených skládek, vzhled obcí, údržba krajiny a veřejných prostranství v obcích, souvislosti cestovního ruchu a ochrany přírody),
- b) na návštěvníky regionu (např. k tématům, která budou rozšiřovat nabídku služeb).

V průběhu školního roku poskytuje environmentální výchovu zejména Dům dětí a mládeže Ulita Broumov a Vzdělávací a kulturní centrum Broumov se sídlem v benediktinském klášteře.



6. Občanská vybavenost a život v obcích

V občanské vybavenosti obcí do 500 obyvatel se odráží velikost obce, její poloha a vzdálenost od měst v regionu, v nichž jsou sledované služby poskytovány. Nejčastějším typem stravovacího zařízení je hospoda/restaurace s kuchyní.

Ke konci roku 2019 působilo na území MAS 126 subjektů podnikajících v oblasti ubytování, stravování a pohostinství. Největší počet těchto subjektů je v Broumově, následují Teplice nad Metují a Adršpach, což je dáno především vysokým počtem turistů směřujících do Adršpašsko-teplických skal. Žádný podnikatelský subjekt z výše uvedené oblasti není pouze Hynčicích (obec s nejnižším počtem obyvatel v MAS). Co se týče ubytovacích zařízení, žádné hromadné ubytovací zařízení není v obci Verněřovice, Jetřichov, Hynčice, Meziměstí a Otovice.

Stálý obchod s potravinami je provozován v 7 obcích (Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují, Božanov, Martínkovice, Verněřovice a Jetřichov). Tam, kde v obci s potravinami chybí, mají obvykle obyvatelé krátkou dojezdovou vzdálenost do města nebo do obcí, kde je tato služba zajištěna. Z rozhovorů se starosty obcí vyplynul záměr 4 obcí vybudovat nový obchod. Pobočka pošty je v 9 obcích ze 14, chybí u obcí Jetřichov, Šonov, Hejtmánkovice, Křinice a Hynčice.

6.1 Volnočasová a spolková činnost

V obcích MAS působí řada volnočasových a sportovních organizací. Ve většině obcí jsou činné sdružení dobrovolných hasičů. Druhými nejpočetnějšími spolky jsou sdružení tělovýchovných jednot (Sokol, Slovan, Slavoj, Jiskra a Lokomotiva). Nejčastěji provozovanými sportovními odvětvími je fotbal, volejbal, tenis, lyžování – běžecké i sjezdové, cvičení žen, box apod. V Meziměstí působí rybářský svaz, v Broumově Junák – středisko šedého vlka, lyžařský oddíl, cykloteam Broumov a klub modelářů. V Božanově působí B-klub, v Martínkovicih myslivecké sdružení a v Hejtmánkovicích Kulturní centrum Hejtmánek. Opět je potřeba zmínit i působení Domu dětí a mládeže Ulita v Broumově.

6.2 Kulturní zařízení

V následující tabulce je uveden přehled kulturních a společenských zařízení v jednotlivých obcích MAS.

Tabulka 6 Přehled kulturních a společenských zařízení v obcích MAS

Název obce	Obecní informační systém	Knihovna	Kulturní dům/kulturní sál	Kino, divadlo/divadelní sál
Adršpach	ano	ano	ne	ne
Božanov	ano	ne	ano	ano

Broumov	ano	ano	ano	ano
Hejtmánkovice	ano	ano	ano	ne
Heřmánkovice	ano	ano	ano	ano
Hynčice	ano	ne	ano	ne
Jetřichov	ano	ano	ano	ne
Křinice	ano	ano	ano	ne
Martínkovice	ano	ano	ano	ne
Meziměstí	ano	ano	ne	ano
Otovice	ano	ano	ano	ne
Šonov	ano	ano	ano	ne
Teplice nad Metují	ano	ano	ne	ano
Verněřovice	ano	ne	ano	ne

Zdroj: Vlastní šetření v obcích, říjen 2020

Nejdostupnějším kulturním zařízením ve městech a obcích jsou knihovny. Dostupné nejsou pouze v Božanově, Hynčicích a Verněřovicích. V knihovnách mimo jiné obce zajišťují veřejný internet.

Kulturním (společenským) domem či kulturním sálem nedisponují města Meziměstí, Teplice nad Metují a obec Adršpach. Pro společenské akce využívají většinou prostory soukromých subjektů. Sálů pro divadelní a filmová představení je o poznání méně. Tyto sály jsou v Božanově, Broumově, Heřmánkovících, Meziměstí a v Teplicích nad Metují. V Teplicích nad Metují se kino sál využívá především k promítání filmů v rámci Mezinárodního horolezeckého filmového festivalu.

Obecním informačním systémem disponuje každá obec v regionu. Jedná se zejména o sms info kanály, webové stránky, občasníky/zpravodaje (včetně elektronických) a některé obce mají založený facebookový profil. Obec Adršpach má také informační kanál na kabelové televizi a město Broumov mobilní aplikaci.

6.3 Sportovní zařízení

Vybavení měst a obcí sportovními zařízeními souvisí jednak s velikostní strukturou obcí a s turistickým významem celé oblasti. Ve všech obcích Broumovska jsou volná hřiště využívána většinou jako fotbalová, s minimálním doplňkovým vybavením. V Broumově je krytá sportovní hala, v Martínkovicích a Božanově víceúčelové hřiště s umělým povrchem, v Meziměstí Areál



zdraví s třemi venkovními bazény a dalšími hřišti pro malé sporty, atletické hřiště a fotbalové hřiště s umělým povrchem. Tělocvična (včetně školních s přístupem veřejnosti) je ve většině obcí. Venkovní koupaliště nebo venkovní bazén je v Heřmánkovicích, Meziměstí a Teplicích nad Metují. V obcích MAS Broumovsko+ se nachází i další specifická sportovní infrastruktura, jako např. golfové hřiště v Broumově, jízdárna v Heřmánkovicích, sportovní střelnice v Meziměstí, cyklostezka v Broumově, Otovicích, Meziměstí a Adršpachu. Hřiště na území MAS nejsou vždy plně vybavena mobiliářem a nejsou rovnoměrně rozmístěna po celém území.

Na území MAS chybí krytá sportoviště nabízející alternativu trávení volného času při nepříznivém počasí nebo v zimním období, jako např. krytý bazén, krytá tenisová hala a další.

6.4 Kulturní, společenské a sportovní akce

Kulturní a společenský život v obcích na území MAS Broumovsko+ je velice bohatý a pestrý. Mezi nejčastější akce patří pořádání koncertů, plesů, rozsvěcení vánočního stromu, setkání seniorů, poutě, divadelní představení, horolezecký festival, cyklistické závody, turistické pochody, turnaje a pravidelné zápasy místních klubů ve fotbale, volejbale, běžné jsou soutěže v hasičském sportu atp. a řada různých akcí pro děti – pálení čarodějnic, dětské karnevaly, maskarní bály, dětské dny.

6.5 Zdravotnické služby

Vybavení zdravotnickými službami je zajištěno především ve městech regionu (Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují). Praktický lékař ordinuje navíc také v obci Adršpachu. Dětský lékař ordinuje výlučně v Broumově a Meziměstí. Gynekologická ordinace stejně jako specializovaní lékaři jsou pouze ve městech Broumov a Meziměstí. Stomatolog kromě těchto měst ordinuje také v obci Adršpach. Základní zdravotní služby jsou zajištěny ve městě Broumov a městě Meziměstí. **Celkem v 10 obcích neordinuje lékař a v 11 není lékárna.** Obyvatelé obcí bez zdravotnického zařízení tak musí i za základními zdravotními službami dojíždět. V Broumově zajišťuje služby **nemocnice**, která je organizačně zařazena pod Oblastní nemocnici Náchod, a. s., jejímž zřizovatelem je Královéhradecký kraj. V Broumově je výjezdové stanoviště Zdravotnické záchranné služby Královéhradeckého kraje.

V Broumově také působí **Psychologická poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy** (v budově Komunitního centra Broumov, Lidická 174). Jejím cílem je poskytování odborného sociálního poradenství občanům, kteří se ocitli v náročné sociální a životní situaci. Výchovnou, poradenskou a terapeutickou činností podporuje soudržnost rodin a řešení narušených mezilidských vztahů. Poskytovanými službami pomáhá tyto nepříznivé sociální situace zvládat. Avšak služby jsou zajišťovány externími odbornými pracovníky, kteří do Broumova dojíždějí.

V oblasti **lékařské péče pro duševně nemocné** osoby vedle stávajícího psychiatra, který dojíždí a ordinuje střídavě 1x a 2x týdně na poliklinice v Broumově, přibyla i nová externí psychiatrická, která rovněž dojíždí 1x týdně a ordinuje v prostorách města Broumova na adrese Dělnické domy 78. Na uvedené adrese má své zázemí (detašované ambulantní pracoviště) i návazná sociální služba Péče o duševní zdraví (PDZ) Náchod, která zde poskytuje pomoc a poradenství osobám s duševním postižením, a to 1x týdně. Mimoto PDZ poskytuje své sociální služby i terénní formou v přirozeném prostředí klientů s jejich souhlasem na základě předchozího doporučení lékařů, sociálních pracovníků či dalších osob. Činnost a dostupnost těchto služeb na Broumovsku je podmíněna poskytnutím prostor od města Broumov i finanční spoluúčastí Broumova, případně dalších obcí regionu.

6.6 Sociální a návazné služby

Centrem regionu pro oblast sociálních služeb je město Broumov. Spolu s Broumovem poskytují sociální služby města Teplice nad Metují a Meziměstí. Tato města jsou převažujícími zřizovateli zařízení sociálních služeb v území, vykonávají státní správu v oblasti sociální péče a zajišťují základní i odborné sociální poradenství. Ostatní obce, potažmo jejich úřady, poskytují ojediněle pomoc starším občanům v podobě poradenství, zajištění stravování, ubytování či pomoci při hledání vhodných zařízení sociálních služeb, popř. také odkazují osoby přímo na Odbor sociálních věcí a zdravotnictví v Broumově (MěÚ Broumov).

Město Broumov je zřizovatelem příspěvkové organizace Centrum sociálních služeb Naděje Broumov (CSSNB) poskytující následující služby - domov pro seniory, pečovatelská služba, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS), odborné sociální poradenství (OSP).

Město Broumov zřizuje a financuje i nové Komunitní centrum Broumov, Lidická 174, které kromě důstojných prostor pro komunitní akce a setkávání místních spolků a sdružení z různých cílových skupin obyvatel poskytuje i zázemí nejen pro vlastní sociální služby (SAS a OSP), ale i pro sociální či doprovodné služby, které v Broumově nesídlí, ale do Broumova pravidelně zajíždějí a mají zde svá detašovaná pracoviště (Poradenství pro rodiny s dětmi, Manželská a rodinná poradna, Doprovodné služby pro pěstounské rodiny, Středisko výchovné péče Kompas Náchod, Odborné poradenství v oblasti osobního vývoje, psychických potíží a mezilidských vztahů) – viz <https://www.nadejebroumov.cz/sluzby/komunitni-centrum/>.

Několik let na Broumovsku působí i nezisková organizace Laxus z. ú., která v rámci svého Centra terénních programů Královéhradeckého kraje poskytuje sociální a adiktologické služby uživatelům drog v jejich přirozeném prostředí na území Královéhradeckého kraje za účelem minimalizace rizik spojených s užíváním drog a ochrany veřejného zdraví.

Poskytování terénních sociálních služeb na Broumovsku deklaruje i nezisková organizace Aufferi, o. p. s., Hradec Králové, a to pro jednotlivce starší osmnácti let či rodiny ohrožené chudobou a sociálním vyloučením.

Osobám se zdravotním hendikepem z Broumovska, které chtějí a mohou pracovat s ohledem na jejich hendikep, nabízí své sociální a poradenské služby společnost Aspekt z. s. Náchod, která zřizuje i své detašované pracoviště v Broumově. V rámci svých činností podporuje sociální integraci zdravotně hendikepovaných osob prostřednictvím podporovaného zaměstnávání a kariérového poradenství.

V Broumově je Královéhradeckým krajem zřízen Dětský domov, mateřská škola a školní jídelna Broumov (Masarykova 246), které poskytuje domov dětem od 6 měsíců do 22 let.

Zapsaný spolek Začít spolu poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a doprovodné služby pro pěstounské rodiny. Zařízení poskytuje volnočasové a vzdělávací aktivity a pořádá společenské akce. Zároveň své klienty aktivizuje a pomáhá a rozvíjí romskou komunitu na Broumovsku.

Významným zařízením je též zařízení sociálních služeb Domov Dolní zámek v Teplicích nad Metují, které poskytuje pobytovou sociální službu domov se zvláštním režimem pro osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách.

Stěžejním orgánem pro oblast sociálních služeb je odbor sociálních věcí a zdravotnictví, jehož součástí je oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) zabývající se právě sociálně-právní ochranou nezletilých dětí a sociální prací s rodinami.

Vzhledem k socioekonomické struktuře obyvatel (vysoká nezaměstnanost, stárnutí obyvatelstva, sociálně vyloučené lokality) je v regionu vyšší poptávka po sociálním bydlení, než je nabídka a také je vzhledem k uvedeným problémům regionu řídká síť sociálních služeb a kapacity nejsou dostačující. Do budoucna lze vzhledem ke statistickým údajům (např. stárnutí obyvatelstva) předpokládat **čím dál vyšší poptávku po sociálních a návazných službách.**

Mezi důvody nedostatečného pokrytí sociálními a návaznými službami patří zejména nedostatek finančních prostředků, nutná spoluúčast obcí a příhraniční poloha regionu, jeho odloučenost od větších českých center, a tím spojená omezená možnost dojíždění pracovníků neziskových organizací, které by svou činností uspokojovaly vysokou poptávku po sociálních službách. V území MAS zcela chybí sociální služby typu azylové domy, odlehčovací služby, případně služby pro osoby se zdravotním postižením typu stacionářů. Problematika tzv. sociálního bydlení (nízkonákladové bydlení pro jednotlivce, osamělé rodiče s dětmi aj.) je v rámci regionu MAS řešena velmi okrajově.

7. Průmysl a podnikání

Průmysl na Broumovsku se začal rozvíjet jako řemeslné činnosti doplňující **tradiční zemědělství a lesnictví**. Tak postupně vznikl z domácího tkalcovství **textilní průmysl** a z řemesel souvisejících s těžbou dřeva **dřevozpracující průmysl**. Zcela specifické a tradiční je na Broumovsku **zpracování pískovce**. Vedle průmyslu zpracovávajícího místní suroviny se postupně vyvinul kovo zpracující průmysl, zaměřený na materiálově nenáročné, přesné strojírenství.

V oblasti dále fungují opravárenská družstva a autoservisy či firmy zastupující stavební průmysl a potravinářský průmysl.

Další významnou oblastí podnikání je oblast služeb. V této oblasti podniká větší počet fyzických i právnických osob v regionu. Jedná se především o služby v oblasti cestovního ruchu (hotely, penziony, restaurace apod.), v oblasti volnočasových a sportovních aktivit (provozování lyžařských vleků, koupaliště, lyžařských tras apod.), řemeslné služby (zednické, klempířské, pokrývačské, truhlářské práce apod.), autodoprava (autobusová a nákladní doprava).

V území je velké množství nevyužitých nebo nedostatečně využitých budov a areálů (tzv. brownfieldů).

7.1 Skladba ekonomických subjektů

K 31. 12. 2019 bylo dle údajů ČSÚ v regionu evidováno celkem **1 660 ekonomických subjektů** se zjištěnou aktivitou. Nejvyšší počet subjektů byl zaznamenán ve městech regionu – Broumově, Teplicích nad Metují a v Meziměstí. Největší zastoupení zde mají firmy z oblasti stavebnictví, následuje těžba a průmysl a zemědělství, lesnictví, rybářství.

Tabulka 7 Počet podnikatelských subjektů ve vybraných oblastech

	Zemědělství, lesnictví, rybářství	Těžba a průmysl	Stavebnictví	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	Ubytování, stravování a pohostinství	Profesní, vědecké a technické činnost
Počet subjektů	263	264	271	230	126	123

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ k 31. 12. 2019

Podle právní formy jsou zcela dominantní formou ekonomických subjektů živnostníci (68,6 %), výrazně méně častá je forma obchodní společnosti (12,8 %) a zemědělské podnikatelé (8,3 %). Ostatní právní formy jsou zanedbatelné. V území je vysoké procento živnostníků, je nutné **podporovat rozvoj jejich podnikatelské činnosti** například modernizací provozoven, nákupem nového vybavení a technologií.

Tabulka 8 Právní formy ekonomických subjektů

	Státní organizace	Obchodní společnosti	Družstevní organizace	Živnostníci	Svobodná povolání	Zemědělství podnikatelé	Ostatní
Počet subjektů	24	212	3	1138	48	137	98
%	1,4 %	12,8 %	0,2 %	68,6 %	2,9 %	8,3 %	5,9 %

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ k 31. 12. 2019

7.2 Zemědělství

Období po 2. světové válce spojené s odsunem původního německého obyvatelstva, znárodněním církevních pozemků, dosídlováním pohraničí a počátky kolektivizace vesnice znamenalo pro zemědělství na Broumovsku výraznou změnu k horšímu z hlediska výsledků hospodaření i vzhledu hospodářských budov a celých obcí. Od konce 50. let 20. století se stala kolektivizace neúspěšně masovou a subjekty, které vznikly, prošly několika změnami organizační formy, poslední ještě v r. 1991. Současně prožil broumovský venkov v druhé polovině 20. století období „vylidňování“ obcí a chátrání veřejných i soukromých staveb, na něž obce a především občané dodnes doplácí. Přesto byl v zemědělství neustále zaměstnán velký počet lidí, hlavně nekvalifikovaných. V současné době figuruje zemědělství, lesnictví a rybolov jako odvětví s třetím nejvyšším počtem podnikajících právnických i fyzických osob.

Jedním z kritických faktorů znehodnocujících krajinu a zemědělskou půdu je **přílišné zornění zemědělského půdního fondu a nevhodná skladba plodin**. Přestože se v posledních dvaceti letech i díky dotační politice státu snížil podíl orné půdy, zůstávají v některých částech Broumovského výběžku neúnosně velké hony, které jsou příčinou **vodní a větrné eroze**. Alternativním využitím příliš rozsáhlé plochy orné půdy je zřizování protierozních pásů a biokoridorů. Takovéto využití zemědělské půdy kromě ekologické a stabilizační role představuje i možnost získat vhodné doplňkové místní zdroje energie. Dalším ekologickým zdrojem energie, a zároveň alternativou ke klasickému zemědělství, může být pěstování energetických plodin.

Na následující tabulce je struktura pozemků na území MAS, ze které je zřejmé, že více než třetinu pozemků představuje orná půda. Další 35 % představují lesní pozemky a následují trvalé travní porosty s více než 20 % ze všech pozemků v MAS.

Tabulka 9 Struktura pozemků na území MAS

	Orná půda	Zahrady a ovocné sady	Trvalé travní porosty	Lesní pozemky	Vodní plochy	Zastavěné plochy a nádvoří	Ostatní plochy
Počet ha	9170,0	374,2	5299,1	9066,0	218,7	298,1	1510,7
%	35,4 %	1,4 %	20,4 %	35,0 %	0,8 %	1,1 %	5,8 %

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ k 31. 12. 2019

V oblasti zemědělství je nutné modernizovat zemědělské objekty určené ke skladování plodin, ustájení hospodářských zvířat a dalším zemědělským činnostem a podporovat diverzifikaci činnosti zemědělských subjektů. Nezbytná je také modernizace zemědělské a lesnické techniky tak, aby se zefektivnila zemědělská výroba.

Je důležité podporovat tradiční zemědělské oševní postupy, které udržují zemědělskou půdu v dobrém stavu. V některých případech je vhodné přejít na dočasné či trvalé zatravnění orné půdy. Podpora chovu hospodářských zvířat má z dlouhodobého hlediska pozitivní vliv na vlastnosti půdy. Mimo nerostů, ze kterých půda vznikla, má zásadní vliv obsah humusu, který je do velké míry spojený právě s chovem dobytka. Ovlivňuje měrnou i objemovou hmotnost a strukturu půdy. Struktura půdy vyjadřuje velikost a tvar půdních agregátů, závisí právě na obsahu humusu, má vliv na vzdušnost půdy, kapilaritu a tím na hospodaření s vodou (vodní režim půdy) narušování půdní struktury prudkými dešti a erozí, popř. nevhodným obděláváním. Chov hospodářských zvířat má také pozitivní dopad na zaměstnanost na venkově.

Na počet chovaných zvířat má v od roku 2015 v obcích v působnosti MAS vliv přítomnost vlků. Mimo přímé útoky na pasená zvířata, vlci ovlivňují strukturu zemědělství a vzhled krajiny i nepřímo. Realizované opatření na ochranu stád před útoky vlků (vysoké elektrické ploty, přítomnost pasteveckých psů) mají negativní vliv na průchodnost krajiny a komfort pobytu lidí v přírodě. Narušování přirozeného režimu pasených zvířat a jejich zavírání na noc je proti přirozenosti, a tedy v rozporu s jejich welfare.

7.3 Lesnictví

Za posledních 30 let prodělalo lesnictví na Broumovsku poměrně výrazné změny, které se týkají vlastnické a organizační struktury v souvislosti se společenskými změnami a používanými technologiemi, ale i celkovým přístupem k lesu. Způsob hospodaření v lesích je v oblasti ovlivňován třemi základními faktory. Na prvním místě fyzickým stavem lesů, primárně druhovou skladbou, věkovou strukturou, zdravotním stavem lesa a ostatními přírodními faktory, zejména kalamitami, ale výrazně také přístupností, tj. terénními podmínkami a stavem lesní cestní sítě. Dalším podstatným faktorem ovlivňujícím hospodaření je způsob ochrany, kdy zejména v lesích v I. zónách CHKO a maloplošných chráněných územích je přístup hospodáře do značné míry

limitován ochrannými podmínkami upřesněnými v plánech péče. Nezanedbatelným faktorem je však také forma vlastnictví lesů a přístup jednotlivých hospodářů a majetkových správců k lesu s ohledem na aktuální situaci na trhu se dřívím a možnosti odbytu vytěžených sortimentů.

Lesy na území MAS mají také společenskou funkci, území je turisticky atraktivní.

Všechny lesy na Broumovsku byly ještě počátkem devadesátých let 20. století spravovány v rámci Východočeských státních lesů. V 90. letech došlo k transformaci a správu státních lesů převzal státní podnik Lesy ČR. Státní lesy v CHKO Broumovsko byly spravovány prostřednictvím Lesní správy Broumov, která zanikla sloučením s Lesní správou Dvůr Králové nad Labem, která spravuje státní lesy v CHKO Broumovsko od roku 2005. Od roku 1991 postupně přebíraly od státu své historické majetky obce v oblasti a také soukromé fyzické osoby v rámci restitucí. Od roku 2000 byly obcím navraceny i majetky, které obce nabyly jako přídělky po druhé světové válce a do roku 2007 byly tyto nároky vypořádány. Na Broumovsku je v současné době stále většina lesa v majetkové správě LČR. Ty aktuálně spravují rozsáhlé lesní komplexy patřící v minulosti církvi a šlechtě, menší podíl představují lesy vzniklé poválečným zalesněním opuštěné zemědělské půdy, nepřidělené drobné lesní majetky zabavené sudetským Němcům, odúmrti apod. Státní lesy tvoří většinou ucelené souvislé komplexy (část Adršpašsko-teplických skal, lesy Broumovských stěn, Javoří hory). Významnými vlastníky lesů jsou obce a města. Drobný podíl státních lesů v oblasti spravuje také AOPK ČR.

Řádné hospodaření v lesích ovlivňují **nedořešené církevní restituce** a z toho vyplývající problémy. V ojedinělých případech dochází k těžbě dřeva nepovolené státní správou a k těžbě dřeva bez souhlasu vlastníka (krádež dřeva). Lesy jsou také ohroženy kalamitami (z důvodu silného větru, sněhu atd.). Nově zakládané lesní porosty ohrožuje nedostatečná následná péče a škody způsobené zvěří na lesních porostech. Dalším velkým problémem posledních let, který je spojen zejména s extrémním suchem, je **kůrovcová kalamita**.

Lesní pozemky zabírají 35 % rozlohy MAS Broumovsko+. V území je potřeba zejména **podpora pěstební činnosti v lesích, řešení přemnožení kůrovce a rekonstrukce lesních cest**.

7.4 Regionální značení v regionu

Hlavním cílem regionálního značení je zviditelnit jednotlivé regiony (jak tradiční, známé např. svou zachovalou přírodou, zdravým prostředím, lidovými tradicemi, nebo i "nové" či zapomenuté) a upozornit na zajímavé produkty, které zde vznikají. Do systému regionálních značek se od roku 2004 zapojilo již 22 regionů, přičemž **region Broumovsko se do systému zapojil v roce 2011**.

Značení je určeno jak návštěvníkům regionů, kterým dovoluje objevovat region a užívat si jeho atmosféru novým netradičním způsobem, tak i místním obyvatelům, kteří mohou nákupem

značených výrobků podporovat „své“ místní výrobce. Výrobci získají díky značce různé výhody, zejména jednotnou propagaci své produkce, nové kontakty a možnost nových forem spolupráce. Výrobky i výrobci musí splnit určitá kvalitativní a environmentální kritéria (více na <http://www.regionalni-znacky.cz/broumovsko/>).

Region Broumovsko a s ním spojené regionální značení přesahuje hranice MAS Broumovsko+.

7.5 Sociální podnikání

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku. Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v základacích dokumentech.

V Broumově funguje tiskařské centrum společnosti **Centrum služeb Broumov s.r.o.** Tento sociální podnik úspěšně působí na trhu v oblasti digitálního tisku zejména pro propagaci a marketing podniků, obcí a jiných institucí, zabývá se ale zároveň tisky pro soukromé účely zákazníků. Cílovou skupinou zaměstnanců podniku jsou zejména osoby se zdravotním postižením.

Na území MAS Broumovsko+ je potřeba iniciovat a rozvíjet i tento způsob podnikání, neboť je to jeden z nástrojů pro snižování sociálního vyloučení či rizika sociálního vyloučení.

8. Školství

V 11 obcích v území (z celkového počtu 14) působí 9 mateřských škol, 4 základní školy a 5 škol sloučených. V území působí také 1 základní umělecká škola, která poskytuje vzdělání v oboru hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém. Stávající síť základních škol pokrývá potřeby regionu Broumovska a je postačující pro stávající počet žáků.

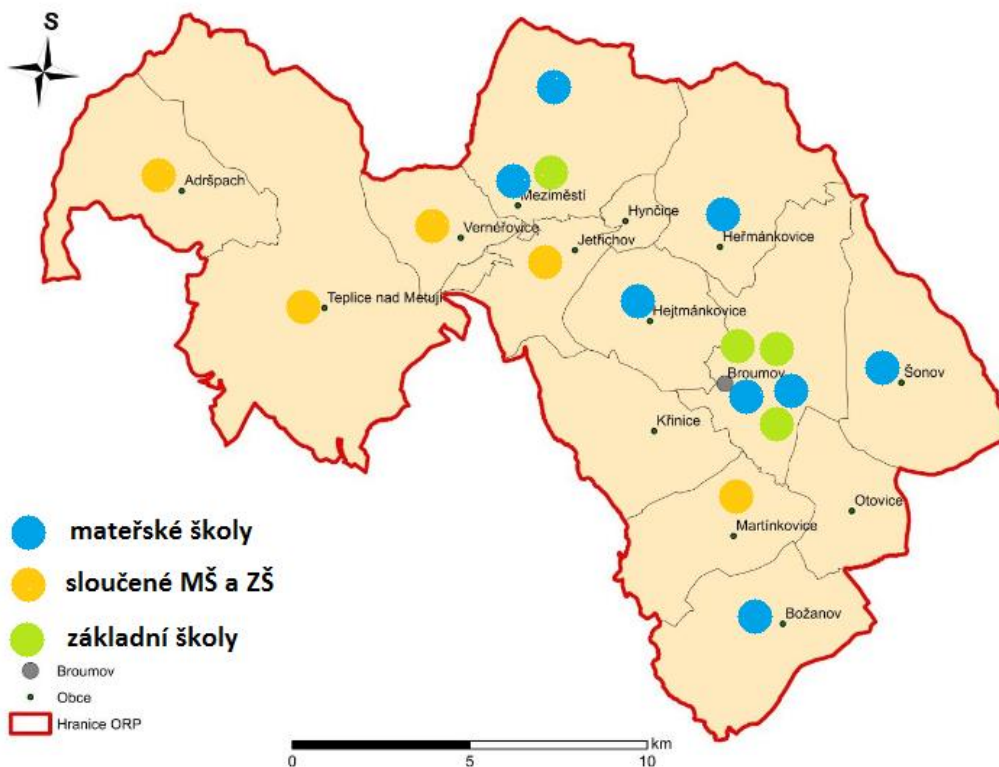
Střední školství je na Broumovsku zastoupeno Gymnáziem v Broumově, střední odborné školství pak Střední školou gastronomie a služeb se sídlem v Trutnově a odloučeným pracovištěm v Teplicích nad Metují.

Jako hlavního aktéra pro oblast neformálního a zájmového vzdělávání, zaměřujícího se na děti 6-15 let věku, lze zmínit Dům dětí a mládeže Ulita Broumov. Dům dětí své aktivity provozuje kromě Broumova i v Teplicích nad Metují, Meziměstí a Božanově.

V Broumově funguje dětská skupina, která je financovaná z Operačního programu Zaměstnanost.

Potřeby v oblasti školství jsou detailně popsány v Místním akčním plánu vzdělávání.

Obrázek 3 Přibližné rozmístění mateřských, základních a sloučených škol v území



V následujících letech lze očekávat postupný úbytek počtu narozených dětí, a tím i pokles počtu žáků. V souvislosti s populačním vývojem a kapacitou základních škol v regionu lze předpokládat **tlak na redukci počtu škol**, především v malých vesnických školách, v nichž většinou probíhá výuka v tzv. malotřídkách. Problematika redukce sítě škol je veřejností vnímána negativně a je potřeba k této problematice přistupovat velmi citlivě. V té souvislosti je nutné konstatovat, že dostupnost vzdělání (především předškolního a základního) je jedním z klíčových ukazatelů atraktivity venkova. Zároveň školy hrají významnou roli v kulturním životě obcí. V případě jejich uzavření proto může hrozit prohloubení odchodu mladých rodin do měst.

Z investičních záměrů školy a školky uvádějí zejména zajištění bezbariérovosti, rekonstrukci a obnovu interiéru (např. dovybavení nábytkem a interaktivními pomůckami pro výuku), rekonstrukci sociálních zařízení, rekonstrukci zahrad, modernizaci učeben, venkovní učebny, výstavbu hřiště s umělým povrchem aj.

9. Bezpečnost

Vymahatelnost práva, předcházení trestné činnosti a pocit bezpečí občanů patří k základním rysům kvality života a má rovněž výrazný vliv na atraktivitu území. Území MAS spadá do působnosti Obvodního oddělení v Broumově a Obvodního oddělení v Polici nad Metují (pouze město Teplice nad Metují a obec Adršpach).

Tabulka 10 Bezpečnost - porovnání s Královéhradeckým krajem a ČR za rok 2019

	Počet trestných činů 2019	Objasněnost případů	Index kriminality ¹
OOP Broumov	257	65 %	175,5
OOP Police nad Metují	103	54 %	100,2
Královéhradecký kraj	7570	63 %	136,6
Česká republika	213 032	47 %	203,2

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat uvedených na <https://mapakriminality.cz/#mapa>

Jak je z tabulky výše zřejmé, Obvodní oddělení Policie ČR Broumov (OOP Broumov) má vyšší míru kriminality ve srovnání s Královéhradeckým krajem, ale nižší, než je průměr za Českou republiku. Vyšší míra kriminality ve srovnání s Královéhradeckým krajem může být zapříčiněna vyšším počtem sociálně vyloučených osob, ale také příhraniční polohou regionu, kdy část je část trestných činů páchána občany Polska (zejména majetková trestná činnost). Obvodní oddělení Policie nad Metují (z území MAS pouze obec Adršpach a město Teplice nad Metují) má nižší kriminalitu než Královéhradecký kraj a výrazně nižší než Česká republika. Objasněnost případů je na území MAS relativně vysoká, srovnatelná s průměrem za Královéhradecký kraj a vyšší v porovnání s ČR.

Z příhraniční polohy regionu vyplývá **nutnost rozvoje a podpory spolupráce policie na české a polské straně.**

Území MAS se potýká s nedostatkem policistů, který je však patrný v celé ČR.

¹ Trestné činy na 10 000 obyvatel.

Tabulka 11 Statistika kriminality v okrese Náchod v letech 2005-2018

Rok	Kriminalita celkem	Obecná kriminalita	Hospodářská kriminalita	Loupeže	Vloupání do bytů a rodinných domů	Znásilnění	Vraždy
2005	2459	1647	637	32	55	3	1
2010	2280	1723	274	26	71	3	2
2015	1830	1188	324	12	40	7	2
2018	1481	976	218	9	32	11	0

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

V tabulce výše je uveden vývoj kriminality v okrese Náchod v letech 2005-2018. Ze srovnání vyplývá, že **celkový počet trestných činů postupně klesá**, což je také dlouhodobý celorepublikový trend.

Městská policie působí pouze v Broumově. Pouze město Broumov má nainstalovaný kamerový systém, který přispívá k ochraně majetku, ochraně osob, prevenci proti vandalismu, ochraně pořádku na veřejnosti, odhalování, prevenci a postihu trestné činnosti, získávání důkazů pro orgány činné v trestním řízení.

10. Cestovní ruch a kulturní dědictví

Území MAS Broumovsko+ je vyhledávaným cílem turistů. Cestovní ruch je založen na unikátním přírodním a kulturním dědictví, jeho hlavní nevýhodou je však výrazná sezónnost.

10.1 Přírodní atraktivity

Hlavní přírodní zajímavosti souvisejí s **pískovcovými útvary**. Ty jsou známé a natolik významné, že lokality, v nichž se vyskytují, byly prohlášeny národními přírodními rezervacemi. Celé území MAS je součástí Chráněné krajinné oblasti Broumovsko. Pro využití přírodních zajímavostí pro cestovní ruch je nezbytné najít shodu s ochranou přírody. To je možné při vhodné interpretaci přírodních atraktivit pro cestovní ruch se zaměřením na konkrétní segmenty turistů.

Hlavní témata přírodních atraktivit v cestovním ruchu:

- CHKO Broumovsko,
- NPR Adršpašsko-teplické skály,
- NPR Broumovské stěny,
- PP Křížová cesta v Dolním Adršpachu,
- PP Mořská transgrese ve Verněřovicích,
- lokality: Adršpašsko-teplické skály, Hvězda, Koruna, Božanovský Špičák, Ruprechtický Špičák, cesta po hřebeni Broumovských stěn,
- Geopark Broumovsko, geotopy využitelné pro geoturistiku.

Blízké sousedství Polska nabízí doplnění nabídky např. o Národní park Stolové hory.

10.2 Kulturní atraktivity

Cestovní ruch na území MAS těží také z bohatého kulturního dědictví. Při kolonizaci území ve 13. století vznikly vsi lánového typu, kolonisté obvykle zakládali dvorcové statky tzv. franckého typu, tři nebo čtyři obdélníkové budovy uspořádané do čtverce. V 17. a 18. století byly v souvislosti s rozvojem broumovského opatství v území postaveny **barokní kostely (tzv. Broumovská skupina)**. Na území MAS je 8 z 9 těchto kostelů. Další významnou památku představuje broumovský klášter. Přestože v poslední době dochází k postupné rekonstrukci broumovského kláštera i barokních kostelů, velká část kulturních památek je **ve špatném stavebně technickém stavu**, což je dáno zejména vysokou finanční nákladností těchto rekonstrukcí a velkým množstvím památek na území MAS.

Během 19. století došlo k architektonickému rozvoji celého území. V této době byly postaveny klasicistní statky broumovského typu, tyto budovy jsou pro region typické. Na nepříznivém stavu řady objektů se do současné doby projevují změny vlastnictví související s konfiskací

majetku po roce 1945 a znárodněním po roce 1948. Některé průmyslové a zemědělské objekty nenašly své další využití po roce 1989.

Hlavní témata architektonických a stavebních atraktivit v cestovním ruchu:

- NKP Klášter v Broumově,
- NKP Hřbitovní kostel Panny Marie v Broumově,
- Broumovská skupina barokních kostelů (K. a K. I. Dientzenhofer),
- Děkanský kostel sv. Petra a Pavla v Broumově, kostel sv. Ducha v Broumově,
- Kostel sv. Vavřince v Teplicích n. Met., kostel Nejsvětější Trojice v Teplicích n. Metujích – Zdoňově,
- Městská památková zóna v Broumově – gotický půdorys města, Mariánský sloup na náměstí v Broumově,
- venkovské statky broumovského typu,
- Vesnická památková rezervace Křinice,
- Zámek v Adršpachu.

Blízké sousedství Polska nabízí doplnění nabídky např. o poutní místo Vamberice, podzemní město Osówka nebo zámek Książ u Walbrzychu.

10.3 Kulturně společenské a sportovní aktivity

Zlepšení možností využití volného času sportem a kulturou je významné pro prodloužení pobytu a všestranné naplnění programu návštěvníků Broumovska. Kulturními aktivitami se rozumí činnost obyvatel směřující k využití volného času, přičemž kulturní aktivity, které přesahují místní význam, mohou být využity v cestovním ruchu. Vedle tradičních sportovních aktivit se v posledních letech na Broumovsku rozvíjejí další sporty. Vzhledem k velikosti regionu však návštěvníci ne vždy nacházejí nabídku srovnatelnou s jinými lokalitami. Pro období v hlavní turistické sezóně nenabízí region dostatek možností pro deštivé počasí (např. krytá sportoviště pro jednotlivé sporty).

10.4 Další turistické atraktivity

V regionu je velmi hustá síť značených pěších turistických cest, cyklotrasy vedou převážně po lesních a polních cestách a po komunikacích. V počtu cyklostezek, v jejich délce a propojení do sítě zaostává Broumovsko za jinými regiony, částečně i díky členitosti terénu. Tato členitost je naopak zajímavá pro náročnější cyklisty a pro ty, kdo hledají klidná místa s nádhernými výhledy do krajiny. Pro zimní sporty slouží dva lyžařské vleky a udržované trati pro běžecké lyžování v Javořích horách a na Teplicku. Významnými nabídkami pro cestovní ruch jsou nástroje pro interpretaci místního přírodního a kulturního dědictví – muzea a naučné stezky. V regionu se také nachází Farma Wenet, která je celoročně otevřená veřejnosti.

10.5 Ubytovací a stravovací kapacity pro cestovní ruch

Ubytovací a stravovací kapacita je v regionu nestabilizovaná, k čemuž přispívá krátká turistická sezóna. Zatímco v době špiček, tj. např. v době polských státních a církevních svátků, je stravovacích zařízení naprostý nedostatek, v době jarních a podzimních měsíců jsou kapacity nevyužité. Pro další rozvoj ubytovacích a stravovacích kapacit je důležité vnímání cestovního ruchu místními obyvateli, protože v části některých soukromých objektů (např. venkovské statky) by mohly vzniknout ubytovací kapacity, které by mohly pokrýt poptávku v době jejich tzv. špiček.

Na území MAS Broumovsko+ se v posledních letech rozvíjí infrastruktura vhodná pro kongresovou turistiku. Určující pro další udržitelný provoz této infrastruktury a pro ekonomický přínos regionu bude zvládnutí marketingových aktivit. Nezbytná je rovněž spolupráce v marketingu cestovního ruchu v rámci Broumovska, která může díky synergickým efektům pomoci rozvoji kongresové turistiky, pro niž nebyly v předcházejících letech na Broumovsku dostatečné kapacity:

- od 2014 školicí centrum resortu Hotel VEBA (70 míst),
- od 2015 Vzdělávací a kulturní centrum Klášter Broumov (450 míst),
- Centrum Walzel Meziměstí (250 míst),
- Infocentrum Broumov – víceúčelový sál (280 míst),
- pro dopravu letiště v Broumově.

10.6 Management cestovního ruchu

Management cestovního ruchu v území zajišťuje Společnost pro destinační management Broumovska o. p. s. (dále jen SDMB), která se věnuje udržitelnému rozvoji cestovního ruchu v regionu Broumovska – hranice CHKO Broumovsko (území přesahující území MAS). Cílem SDMB je propagovat Broumovsko na nadregionální i národní úrovni, spolupracovat s aktéry cestovního ruchu a vytvořit z Broumovska konkurenceschopnou destinaci České republiky. Mezi hlavní aktivity patří vydání zimních a letních turistických novin, rozvoj projektu Bike resort Broumovsko, rozvoj projektu Geopark Broumovsko, spolupráce s Agenturou CzechTourism na projektu filmového turismu, péče o poskytovatele služeb v cestovním ruchu, správa webových portálů www.broumovsko.cz, www.bikeresort.cz a www.geopark.broumovsko.cz, aktualizace a péče o facebookové profily Broumovska a Bike resortu Broumovska, práce na projektu regionální značky, účast na veletrzích, seminářích a odborných konferencích. Spolupráce s odborem cestovního ruchu Královéhradeckého kraje a dalšími destinačními společnostmi v regionu. Výrazný impuls v oblasti cestovního ruchu a kultury by měla přinést kandidatura města Broumov na Evropské hlavní město kultury v roce 2028.

10.7 Propojení rozvoje cestovního ruchu a ochrany přírody

Broumovsko je mimořádně atraktivním územím pro aktivnější způsoby volnočasových aktivit a cestovního ruchu. Cestovní ruch je jedním ze směrů ekonomického rozvoje regionu, avšak za předpokladu prodloužení turistické sezóny a nárůstu počtu návštěvníků. To přináší tlak na pohyb lidí v krajině a budování další turistické a volnočasové infrastruktury. Současně je nezbytností k rozvoji atraktivity území pro volnočasové aktivity a cestovní ruch udržení kvalitního životního prostředí. V souvislosti s požadavky na ochranu přírody v CHKO Broumovsko je nezbytné předcházet nežádoucí koncentraci lidí v nejatraktivnějších lokalitách. Toho lze dosáhnout:

- vyhledáváním nových témat vhodných k interpretaci území (např. geopark, geoturistika, singeltrek, barokní památky v obcích, statky broumovského typu, rozšíření venkovských expozic zaměřených na tradice, řemesla apod.),
- budováním návštěvnické infrastruktury v místech, která umožní rozložit počty návštěvníků (např. hřiště, cyklostezky, naučné stezky, nabídka kulturních a sportovních aktivit).

Zdroje

- 1) Plán vzdálené dílčí podpory v oblasti podpory sociálního začleňování: Město Broumov 2019-2021. Plán vzdálené dílčí podpory v oblasti podpory sociálního začleňování [online]. 2019 [cit. 2020-08-13]. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Broumov_VDP_ZOR7.pdf
- 2) Regionální data ve Veřejné databázi. Regionální data ve Veřejné databázi [online]. [cit. 2020-08-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/regionalni-data-ve-verejne-databazi>
- 3) Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR [online]. 2015 [cit. 2020-08-14]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analiza_socialne_vyloucenych_lokalit_gac.pdf
- 4) Mapa exekucí. Mapa exekucí [online]. Praha, 2019 [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>
- 5) Celostátní sčítání dopravy 2016. ŘSD ČR: Celostátní sčítání dopravy 2016 [online]. Brno, 2016 [cit. 2020-08-14]. Dostupné z: <http://scitani2016.rsd.cz/pages/map/default.aspx>
- 6) Mapa kriminality. Mapa kriminality [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-08-26]. Dostupné z: <https://mapakriminality.cz/#mapa>
- 7) Studie cyklodopravy na Broumovsku. Ing. Adam Beneš. 2019.
- 8) Zisk z cestovního ruchu v Česku dosáhl 295 miliard | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zisk-z-cestovniho-ruchu-v-cesku-dosahl-295-miliard>

